

INSTYTUT NAUK POLITYCZNYCH
I SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI
JANA PAWŁA II

FORUM

STUDENCKIE ZESZYTY NAUKOWE
2/2015

OPIEKUN NAUKOWY
dr Marcin Kosienkowski

RECENZENCI
dr hab. Wojciech Gizicki
dr Sławomir Hypś
płk Grzegorz Szych
mgr Michał Iwanowski

ZESPÓŁ REDAKCYJNY
Marcin Wierzchoń – redaktor naczelny
Mateusz Nować

ISSN 2392-3555

Instytut Nauk Politycznych i Spraw Międzynarodowych
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Lublin 2015

Spis treści

Słowo wstępne	3
Natalia Grabowska: <i>Zadania Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w zakresie ochrony informacji niejawnych</i>	4
Paulina Jaszczuk: <i>Uprawnienia funkcjonariuszy Centralnego Biura Antykorupcyjnego – wybrane zagadnienia</i>	16
Anna Książczak: <i>Chińskie służby specjalne XXI wieku – organizacja, metody i formy działania</i>	26
Aleksandra Koniewicz, Jakub Kalinowski: <i>Efekt 11 września. Przekształcenia służb specjalnych w USA</i>	44

Słowo wstępne

Mamy ogromną przyjemność zaprezentować drugi numer *FORUM*, czyli studenckich zeszytów naukowych Instytutu Nauk Politycznych i Spraw Międzynarodowych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Stanowi on pokłosie konferencji pt. *Rola służb specjalnych w państwie prawa*, która odbyła się 25 lutego 2015 roku. Została ona zorganizowana przez Koło Naukowe Studentów Prawa KUL i Koło Naukowe Studentów Politologii „Politea”.

W numerze prezentowane są cztery artykuły napisane przez studentów z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu i Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Przedstawiane prace poświęcone są polskim, chińskim i amerykańskim służbom specjalnym.

Redakcja

Zadania Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w zakresie ochrony informacji niejawnych

Do naczelných zadań każdego państwa należy zapewnienie bezpieczeństwa oraz porządku konstytucyjnego. Wiadomo, że fundamentem demokratycznego państwa jest m.in. dostęp obywateli do informacji oraz możliwość ich przetwarzania czy też rozpowszechniania. Gwarancja dostępu do informacji zawarta jest w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i jest jednoznaczna z możliwością sprawowania przez obywateli kontroli społecznej nad życiem publicznym. Krąg podmiotów, których działalność jest objęta obowiązkiem informowania opinii publicznej o ich działalności i uzyskiwanych efektach, jest szeroki. Obejmuje on m.in.: organy samorządu gospodarczego i zawodowego, inne jednostki organizacyjne wykonujące zadania władzy publicznej oraz gospodarujące mieniem komunalnym lub majątkiem Skarbu Państwa. Istnieją jednak informacje, do których dostęp – ze względu na prawidłowość funkcjonowania państwa – należy ograniczyć.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na ustęp trzeci artykułu 61 ustawy zasadniczej, który stanowi: „Ograniczenie prawa, o którym mowa w ust. 1 i 2 może nastąpić wyłącznie ze względu na określone w ustawach ochronę wolności i praw innych osób i podmiotów gospodarczych oraz ochronę porządku publicznego, bezpieczeństwa lub ważnego interesu gospodarczego państwa”. Wprowadzenie tej prawnej reglamentacji stanowi odstępstwo od zasady jawności informacji i umożliwia wyróżnienie ich dwojakiego rodzaju: informacji prawnie chronionych i niepodlegających ochronie¹.

---

¹ W. Skrzydło, *Komentarz do art. 61 Konstytucji RP*, http://lex.online.wolterskluwer.pl.lex.han.uwm.edu.pl/WKPLOnline/index.rpc?&fromHistory=false#content.rpc--ASK--nro=587630874&wersja=-1&localNroPart=0&reqId=1425485596713_30566-9558&class=CONTENT&loc=4&full=1&hid=3 [dostęp 04.03.2015].

W celu ochrony informacji niejawnych tworzy się system ich ochrony zarówno w obiegu krajowym, jak i międzynarodowym. Głównym aktem prawnym, który określa zasady i organizację takiego systemu w Polsce jest ustawa z 5 sierpnia 2010 roku o ochronie informacji niejawnych (UOIN), która zastąpiła regulację z 1999 roku o tej samej nazwie.

Poprzez „informację niejawną” rozumie się każdą informację, której nieuprawnione ujawnienie spowodowałoby lub mogłoby spowodować szkody dla Rzeczypospolitej Polskiej albo byłoby z punktu widzenia jej interesów niekorzystne². Ważne jest zdefiniowanie granicy pomiędzy swobodą dostępu do informacji a ochroną informacji przed nieupoważnionym dostępem, dlatego też informacje niejawne opatrywane są następującymi klauzulami tajności: „zastrzeżone”, „poufne”, „tajne”, „ściśle tajne”.

Po ujawnieniu informacji o danej klauzuli tajności mogą wystąpić następujące skutki:

- 1) „ściśle tajne” – wyjątkowo poważna szkoda dla RP,
- 2) „tajne” – poważna szkoda dla RP,
- 3) „poufne” – szkoda dla RP,
- 4) „zastrzeżone” – szkodliwy wpływ na wykonywanie zadań przez organy władzy lub inne jednostki organizacyjne³.

Instytucją zobowiązaną do zapewnienia ochrony informacji niejawnych w sferze cywilnej jest Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW). Nadzorując system ochrony informacji niejawnych zgodnie z art. 10 UOIN, ABW:

- 1) przeprowadza kontrolę ochrony informacji niejawnych oraz przestrzegania obowiązujących przepisów,
- 2) prowadzi postępowania sprawdzające (zwykle, przemysłowe i kontrolne),
- 3) prowadzi szkolenia z zakresu ochrony informacji niejawnych,
- 4) nadzoruje bezpieczeństwo systemów teleinformatycznych,

---

² Ustawa z 05.08.2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. 2010 nr 182 poz. 1228), dalej UOIN.

³ J. Frąckiewicz, T. Gołębiowski, T. Klimowicz, *Informacje niejawne bez tajemnic. Najważniejsze zmiany w systemie ochrony informacji niejawnych wprowadzone przepisami Ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych*, [w:] *Ochrona informacji niejawnych. Poradnik praktyczny dla osób i instytucji przetwarzających informacje niejawne*, Warszawa 2011, s. 11.

5) zapewnią ochronę informacji niejawnych międzynarodowych.

Celem niniejszej pracy jest omówienie zadań, jakie podejmuje ABW w zakresie ochrony informacji niejawnych. Pierwszym z zagadnień składających się na system ochrony informacji jest bezpieczeństwo osobowe. Ma ono na celu ustalenie, czy osoba ubiegająca się o dostęp do informacji niejawnych daje rękojmię zachowania tajemnicy. Proces weryfikacji odbywa się poprzez przeprowadzenie postępowania sprawdzającego. Wyróżnia się zwykle postępowania sprawdzające, poszerzone postępowania sprawdzające, kontrolne postępowania sprawdzające oraz postępowania bezpieczeństwa przemysłowego.

Warto pamiętać o tym, że ustawa o ochronie informacji niejawnych wymienia przypadki, w których nie przeprowadza się postępowania sprawdzającego, a mianowicie są to sytuacje, gdy: osoba przedstawi poświadczenie bezpieczeństwa do wymaganej klauzuli tajności, obowiązek dopuszczenia osoby do informacji niejawnych wynika z ratyfikowanych umów międzynarodowych, uprawnione podmioty w szczególnie uzasadnionych przypadkach wyrażą pisemną zgodę na jednorazowe udostępnienie materiałów, wprowadzono stan nadzwyczajny.

Zwykle postępowania sprawdzające przeprowadza pełnomocnik ochrony jednostki organizacyjnej na polecenie kierownika tej jednostki wobec osób, które chcą mieć dostęp do materiałów opatrzonych klauzulą „poufne”. Postępowanie poszerzone wiąże się z uzyskaniem dostępu do danych o klauzuli „tajne” i „ściśle tajne” i prowadzone jest przez ABW z zachowaniem zasad bezstronności i obiektywizmu.

Owe postępowania mają na celu ustalenie, czy osoba sprawdzana:

- 1) nie ma związków z działalnością szpiegowską,
- 2) nie podejmuje współpracy/ nie popiera/ nie uczestniczy w działalności partii politycznych bądź organizacji, o których mowa w art. 13 Konstytucji RP,
- 3) nie podała nieprawdziwych informacji w ankiecie bezpieczeństwa osobowego mogących mieć istotne znaczenie dla ochrony informacji niejawnych,
- 4) wskutek swojego nieprawidłowego, nieostrożnego działania dopuściła kiedyś do ujawnienia informacji niejawnych,

- 5) nie cierpi na chorobę psychiczną bądź czy nie jest uzależniona od alkoholu, środków odurzających lub substancji psychotropowych⁴.

ABW, prowadząc poszerzone postępowanie sprawdzające, ma prawo wglądu do ewidencji, rejestrów (w tym do Krajowego Rejestru Karnego), kartotek. Jeśli w toku przeprowadzanych czynności nie da się wyjaśnić wszystkich wątpliwości, ABW może m.in.: skierować osobę sprawdzaną na specjalistyczne badania lekarskie, przeprowadzić rozmowę z przełożonymi tej osoby, przeprowadzić wywiad w miejscu jej zamieszkania, sprawdzić stan rachunku bankowego i ewentualne zadłużenie osoby sprawdzanej.

W przypadku pomyślnie zakończonego postępowania sprawdzającego wydane zostaje poświadczenie bezpieczeństwa. Niezbędne elementy, jakie powinno zawierać owo poświadczenie, wymienione zostały w art. 29 ust. 2 UOIN.

Osobie sprawdzanej, wobec której ustalono, że nie daje ona rękojmi zachowania tajemnicy, odmawia się wydania poświadczenia bezpieczeństwa. Od tej decyzji przysługuje odwołanie do Prezesa Rady Ministrów.

Kontrolne postępowania sprawdzające przeprowadza się w przypadku, gdy zostaną ujawnione informacje, że osoba posiadająca aktualne poświadczenie bezpieczeństwa nie daje rękojmi zachowania tajemnicy. O jego wszczęciu należy poinformować kierownika jednostki organizacyjnej zatrudniającej osobę sprawdzaną, pełnomocnika ochrony i osobę, wobec której postępowanie ma zostać przeprowadzone. Jeśli okaże się, że podejrzenia co do wiarygodności osoby kontrolowanej są słuszne, wydaje się decyzję o cofnięciu poświadczenia bezpieczeństwa⁵.

Jak już wcześniej wspomniano, ABW przeprowadza także postępowanie w zakresie bezpieczeństwa przemysłowego. Ma ono na celu ustalenie zdolności przedsiębiorcy do ochrony informacji, co jest warunkiem niezbędnym, by on i osoby wymienione w art. 57 ust. 3 UOIN⁶ mogli mieć dostęp

---

⁴ Art. 24 UOIN.

⁵ B. Nowakowski, A. Jędruszczak, A. Gałach, *Ochrona danych osobowych, informacji niejawnych i systemów teleinformatycznych w sektorze publicznym*, Warszawa 2013, s. 145–154.

⁶ Kierownik przedsiębiorcy, pełnomocnik ochrony i jego zastępcy, osoby zatrudnione w pionie ochrony, administrator systemu teleinformatycznego i inne osoby mające mieć dostęp do informacji niejawnych.

(w związku z wykonywaniem umów albo zadań wynikających z przepisów prawa) do informacji o klauzuli „poufne” bądź wyższej. Pomyślnie odbyte postępowanie kończy się wydaniem świadectwa bezpieczeństwa przemysłowego, które posiada trzy stopnie. Świadectwo pierwszego stopnia potwierdza pełną zdolność przedsiębiorcy do ochrony tych informacji, drugiego stopnia potwierdza ową zdolność, jednakże bez możliwości przetwarzania informacji we własnych systemach informatycznych, a świadectwo trzeciego stopnia wyłącza możliwość przetwarzania danych we własnych obiektach.

Postępowanie bezpieczeństwa przemysłowego obejmuje sprawdzenie: osób zasiadających w organach zarządzających przedsiębiorstwa, źródeł pochodzenia środków finansowych, sytuacji finansowej, a także systemu teleinformatycznego i środków bezpieczeństwa fizycznego⁷.

By móc wykonywać pracę bądź pełnić służbę wiążącą się z dostępem do informacji niejawnych, prócz posiadania poświadczenia bezpieczeństwa, niezbędne jest odbycie szkolenia z zakresu ochrony informacji niejawnych. Bez znajomości zasad, procedur i podstaw prawnych systemu ochrony informacji niejawnych nie jest możliwy dostęp do tych informacji. Zwolnieni z obowiązku poddania się szkoleniu są jedynie: Prezydent RP, Prezes Rady Ministrów oraz Marszałkowie Sejmu i Senatu, a także sędziowie, prokuratorzy i ławnicy. Przeprowadza się je wobec: pełnomocników ochrony i ich zastępców oraz osób przewidzianych na to stanowisko, przedsiębiorców, kierowników jednostek organizacyjnych, w których przetwarzane są informacje niejawne, posłów i senatorów w celu zapoznania ich:

- 1) z przepisami dotyczącymi ochrony informacji niejawnych oraz odpowiedzialności karnej, dyscyplinarnej, służbowej, jaką pracownik może ponieść w chwili naruszenia norm,
- 2) ze sposobami ochrony oraz działaniami, jakie należy podjąć w przypadku wystąpienia zagrożenia informacji bądź ich bezprawnego ujawnienia⁸.

---

⁷ C. Morka, *Bezpieczeństwo przemysłowe*, [w:] *Ochrona informacji niejawnych. Teoria i praktyka*, red. M. Kubiak, S. Topolewski, Siedlce 2013, s. 150–153, 156.

⁸ Art. 19 UOIN.

Wyróżnia się trzy rodzaje szkoleń:

- 1) Podstawowe: objęte są nim osoby, które po raz pierwszy uzyskały poświadczenie bezpieczeństwa o danej klauzuli tajności.
- 2) Uzupełniające: ma ono na celu zgłębienie wiedzy uzyskanej podczas szkolenia podstawowego i obejmuje wszystkie osoby będące w posiadaniu poświadczenia bezpieczeństwa.
- 3) Specjalistyczne: przeprowadzane jest wobec osób przewidzianych do pełnienia funkcji pełnomocnika do spraw ochrony informacji niejawnych, kierownika i zastępcy kierownika kancelarii tajnej, administratora sieci i systemów teleinformatycznych⁹.

Warunkiem odbycia szkolenia jest zawarcie umowy pomiędzy:

- 1) Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego, czyli organizatorem szkolenia,
- 2) jednostką organizacyjną, w której osoba szkolona jest zatrudniona, pełni służbę lub wykonuje czynności zlecone,
- 3) osobą szkoloną, czyli uczestnikiem szkolenia.

Chęć uczestnictwa w kursie wyraża się poprzez przesłanie formularza zgłoszeniowego do organizatora. Do obowiązków organizatora należy wyznaczenie terminu i miejsca szkolenia oraz zapewnienie materiałów szkoleniowych. Koszty za przeprowadzenie szkolenia ponosi jednostka organizacyjna, w której osoba szkolona pracuje bądź pełni służbę¹⁰.

Szkolenie kończy się wydaniem zaświadczenia oraz złożeniem przez osobę przeszkoloną pisemnego oświadczenia o zapoznaniu się z przepisami dotyczącymi ochrony informacji niejawnych.

Zgodnie z art. 19 ust. 3 UOIN szkolenie w zakresie ochrony informacji niejawnych powinno się przeprowadzać nie rzadziej niż raz na 5 lat, jednakże przeprowadzanie owych kursów częściej nie jest niczym złym, a nawet

---

⁹ *Organizacja szkolenia*, http://www.iniejawna.pl/pomoce/przyc_pom/szkolenie.html [dostęp 04.03.2015].

¹⁰ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 28.12.2010 r. w sprawie wzorów zaświadczeń stwierdzających odbycie szkolenia w zakresie ochrony informacji niejawnych oraz sposobu rozliczania kosztów prowadzenia szkolenia przez Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego lub Służbę Kontrwywiadu Wojskowego (Dz.U. 2010 nr 258 poz. 1751).

jest wskazane i w pełni uzasadnione, np. w przypadku znowelizowania przepisów regulujących ochronę informacji niejawnych.

W artykule przytoczonym powyżej ustawodawca przewidział sytuację, w której można odstąpić od przeprowadzenia szkolenia. Okoliczność ta zachodzi wówczas, gdy osoba podejmująca pracę lub rozpoczynająca pełnienie służby albo wykonywanie czynności zleconych w jednostce organizacyjnej przedstawi pełnomocnikowi ochrony aktualne zaświadczenie o odbyciu szkolenia¹¹.

Kolejnym z nałożonych ustawowo na ABW zadań jest prowadzenie ewidencji osób uprawnionych do dostępu do informacji niejawnych o klauzuli „poufne” i wyższej oraz ewidencji osób, wobec których podjęto decyzję o odmowie wydania poświadczenia bezpieczeństwa lub jego cofnięciu, a także przechowywanie i udostępnianie danych i akt. Akta zakończonych postępowań sprawdzających, kontrolnych postępowań sprawdzających oraz postępowań bezpieczeństwa przemysłowego przeprowadzone przez ABW, przechowywane są przez okres 20 lat w archiwum ABW z uwzględnieniem przepisów ustawy z 14 lipca 1983 roku o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach oraz aktów wykonawczych wydanych na jej podstawie¹².

Zgodnie z art. 72 ust. 1 ustawy akta, o których wspomniano wyżej, są udostępniane do wglądu lub przekazywane wyłącznie na pisemne żądanie w określonych ustawowo przypadkach i tylko określonym ustawowo podmiotom, a mianowicie:

- 1) Prezesowi Rady Ministrów, w celu przeprowadzenia kontroli prawidłowości i rzetelności postępowań przeprowadzonych przez ABW,
- 2) Prezesowi Rady Ministrów do celów postępowania odwoławczego i zażaleniowego, o którym stanowi rozdział 6 UOIN,
- 3) sądowni administracyjnemu do celów postępowania skargowego,

---

¹¹ S. Hoc, *Ustawa o ochronie informacji niejawnych, komentarz*, Warszawa 2010, s. 142–146.

¹² *Ewidencje*, <https://bip.abw.gov.pl/bip/informacje-niejawne-1/nadzor-nad-sytemem-oc/ewidencje-przechowywan/149,EWIDENCJA-PRZECHOWYWANIE-I-UDOSTEPNIANIE-AKT-POSTEPOWAN-SPRAWDZAJACYCH.html#13b> [dostęp 04.03.2015].

4) oraz do celów postępowania karnego sądowi i prokuratorowi¹³.

Innym zadaniem ABW jest zapewnienie bezpieczeństwa teleinformatycznego. Obowiązek ten realizuje Departament Bezpieczeństwa Teleinformatycznego ABW, a także wyspecjalizowane zespoły w delegaturach ABW.

Wykorzystywanie systemów i sieci teleinformatycznych do przetwarzania danych stało się zjawiskiem powszechnym, co powoduje eskalację zagrożeń przy jednoczesnym zmniejszeniu możliwości bezpośredniej kontroli poszczególnych etapów procesu przetwarzania informacji. Do zagrożeń tych mogą należeć:

- 1) naruszenie integralności przetwarzanych danych,
- 2) włamanie do systemu teleinformatycznego,
- 3) zniszczenie infrastruktury systemu teleinformatycznego,
- 4) nieuprawnione skopiowanie danych i wyniesienie ich poza obszar jednostki organizacyjnej,
- 5) zagrożenia losowe: pożary, powódzie itp.¹⁴

Systemy teleinformatyczne, w których mają być przetwarzane krajowe informacje niejawne o klauzuli tajności „poufne” i wyższej, podlegają akredytacji bezpieczeństwa teleinformatycznego, której udziela ABW na czas określony, nie dłuższy jednak niż 5 lat. Potwierdzenie udzielenia akredytacji stanowi świadectwo akredytacji bezpieczeństwa systemu teleinformatycznego, które wydawane jest na podstawie wcześniejszego stwierdzenia prawidłowości dokumentacji systemu teleinformatycznego, a także audytu bezpieczeństwa systemu.

W przypadku systemu, w którym przetwarzane są informacje o klauzuli „zastrzeżone”, akredytacji udziela kierownik jednostki organizacyjnej. Jest on jednak obowiązany w terminie 30 dni przekazać ABW pełną dokumentację bezpieczeństwa systemu, która udzielić może zaleceń związanych z przeprowadzeniem dodatkowych czynności mających na celu potwierdzenie sprawności systemu.

Wydawanie świadectwa akredytacji bezpieczeństwa teleinformatycznego systemom służącym do przetwarzania informacji niejawnych między-

---

¹³ S. Hoc, *Ochrona informacji niejawnych i innych tajemnic ustawowo chronionych*, Opole 2006, s. 125–126.

¹⁴ M. Madej, M. Terlikowski, *Bezpieczeństwo teleinformatyczne państwa*, Warszawa 2009, s. 12.

narodowych przebiega analogicznie jak w przypadku systemów krajowych. Kluczowa różnica polega na tym, że dokumentacja systemu musi spełniać wymagania wynikające z regulacji międzynarodowych¹⁵.

Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego w granicach swojej właściwości obowiązana jest do prowadzenia badań certyfikacji urządzeń i narzędzi kryptograficznych. Opracowanie założeń w zakresie polityki kryptograficznej jest konieczne z uwagi na zagwarantowanie jak najwyższych standardów do ochrony informacji niejawnych i środków ochrony kryptograficznej, które powinny być stosowane w urządzeniach i narzędziach kryptograficznych przeznaczonych do ochrony informacji niejawnych, a także służących do zabezpieczenia teleinformatycznego¹⁶.

Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego prowadzi specjalistyczne szkolenia z zakresu bezpieczeństwa teleinformatycznego dla osób mających piastować bądź piastujących stanowisko administratora systemu lub inspektora bezpieczeństwa teleinformatycznego. By przystąpić do owego szkolenia, jednostka organizacyjna oraz wskazany przez nią uczestnik obowiązani są nadesłać zgłoszenie. Szkolenia odbywają się w formie jednodniowych zjazdów na terenie Warszawy i kończą się wydaniem zaświadczenia o odbyciu szkolenia.

Polska, będąc członkiem Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO) i Unii Europejskiej (UE), a także nawiązując współpracę z innymi krajami, ma dostęp do informacji niejawnych owych podmiotów, dlatego też system ochrony informacji obejmuje również zasady przetwarzania informacji niejawnych w stosunkach międzynarodowych¹⁷.

---

¹⁵ *Bezpieczeństwo teleinformatyczne*, <https://bip.abw.gov.pl/bip/informacje-niejawne-1/bezpieczenstwo-teleinf/154,BEZPIECZENSTWO-TELEINFORMATYCZNE.htm> [dostęp 04.03.2015].

¹⁶ *Polityka kryptograficzna*, <https://bip.abw.gov.pl/bip/informacje-niejawne-1/bezpieczenstwo-teleinf/154,BEZPIECZENSTWO-TELEINFORMATYCZNE.html> [dostęp 04.03.2015].

¹⁷ Zob.: Umowa między Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego o ochronie informacji, sporządzona w Brukseli dnia 6 marca 1997 r. (Dz.U. 2000 nr 64 poz. 740); Decyzja Rady Unii Europejskiej z dnia 31 marca 2011 r. o numerze 2011/292/UE w sprawie przyjęcia przepisów Rady dotyczących bezpieczeństwa (Dz.U. UE.L. z 2011 r. Nr 141, poz. 17 z późn. zm.).

Regulacje dotyczące kwestii związanych z przetwarzaniem informacji niejawnych NATO zostały zawarte w dokumencie z 17 czerwca 2002 r. – *Bezpieczeństwo w ramach organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego* (C-M(2002)49) oraz w dyrektywach wykonawczych dotyczących: bezpieczeństwa osobowego, bezpieczeństwa fizycznego, bezpieczeństwa obiegu informacji, bezpieczeństwa przemysłowego, zarządzania INFOSEC w systemach teleinformatycznych oraz w dyrektywie podstawowej INFOSEC¹⁸. Decyzja Rady Unii Europejskiej z 31 marca 2011 roku (2011/292/UE) oraz Decyzja Komisji Europejskiej z 29 listopada 2001 roku (2001/844/EC) określają unijne przepisy bezpieczeństwa¹⁹.

Informacjom niejawnym NATO i UE nadaje się klauzule tajności odpowiadające tym, które nadawane są polskim informacjom niejawnym, co przedstawia poniższa tabela:

Polska	NATO	UE
ŚCIŚLE TAJNE	COSMIC TOP SECRET	TRÈS SECRET UE/ EU TOP SECRET
TAJNE	NATO SECRET	SECRET UE/ EU SECRET
POUFNE	NATO CONFIDENTIAL	CONFIDENTIEL UE/ EU CONFIDENTIAL
ZASTRZEŻONE	NATO RESTRICTED	RESTREINT UE/ EU RESTRICTED

Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, a w szczególności Szef ABW pełniący funkcję Krajowej Władzy Bezpieczeństwa obowiązany jest na podstawie zawartych umów międzynarodowych do zapewnienia, że wszystkie osoby, które realizując obowiązki służbowe będą mieć (bądź już mają) dostęp do informacji o klauzuli NATO/ UE CONFIDENTIAL lub wyższej, zostaną odpowiednio sprawdzone.

Procedury sprawdzające odbywają się analogicznie jak w przypadku postępowań prowadzonych w związku z ubieganiem się o dostęp do informacji niejawnych RP. Wniosek o przeprowadzenie postępowania musi uzasadniać potrzebę wydania certyfikatu gwarantującego uprawnienie do dostępu do informacji organizacji międzynarodowej oraz zawierać wyraźne wskazanie

---

¹⁸ *Security within the North Atlantic Treaty Organisation (NATO)*, <http://www.freedominfo.org/documents/C-M%282002%2949.pdf> [dostęp 05.03.2015].

¹⁹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:141:0017:0065:PL:PDF> [dostęp 05.03.2015].

klauzuli tajności, do której dana osoba ma być dopuszczona. Osoba sprawdzana, wypełniając ankietę bezpieczeństwa osobowego, zaznacza na początku właściwy poziom klauzuli tajności oraz dopisuje odpowiadającą mu klauzulę organizacji międzynarodowej wraz z odpowiednim oznaczeniem (np. w przypadku ubiegania się o dostęp do informacji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego o klauzuli „COSMIC TOP SECRET” w ankiecie należy zaznaczyć pole „ściśle tajne” i z boku dopisać „COSMIC TOP SECRET”)²⁰.

W przypadku ubiegania się o dostęp do informacji niejawnych międzynarodowych o klauzuli „RESTRICTED” (odpowiednik polski: „zastrzeżone”) nie jest wymagane posiadanie poświadczenia bezpieczeństwa NATO/UE. Wystarczy posiadanie ważnego poświadczenia bezpieczeństwa uprawniającego do dostępu do krajowych materiałów tajnych bądź pisemne upoważnienie kierownika jednostki organizacyjnej, w której osoba ubiegająca się o wyżej wspomniany dostęp pracuje/ pełni służbę. Konieczne jest legitymowanie się zaświadczeniem o odbytym szkoleniu z zakresu ochrony informacji niejawnych²¹.

Przekazywanie materiałów niejawnych poza granice odbywa się za pośrednictwem Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, właściwych jednostek organizacyjnych podległych Ministerstwu Obrony Narodowej bądź Służbie Kontrwywiadu Wojskowego, w przypadku zaś dokumentów o klauzuli „zastrzeżone” – za pośrednictwem operatorów pocztowych. Transport materiału odbywa się w oparciu o Plan Transportu Międzynarodowego, opracowywanego przez ABW i jej zagranicznego odpowiednika²².

Osoba uprawniona do przewożenia dokumentów tajnych musi spełniać odpowiednie warunki, tzn.: posiadać odpowiednie poświadczenie bezpieczeństwa i paszport dyplomatyczny, dysponować bezpiecznym środkiem

---

²⁰ *Ochrona informacji niejawnych międzynarodowych*, <http://bip.abw.gov.pl/bip/informacje-niejawne-1/ochrona-informacji-nie/153,OCHRONA-INFORMACJI-NIEJAWNYCH-MIEDZYNARODOWYCH-W-SFERZE-CYWILNEJ-I-WOJSKOWEJ.html> [dostęp 05.03.2015].

²¹ Zob. R. Wądołowski, *Stosowanie przepisów ustawy o ochronie informacji niejawnych – wybrane zagadnienia*, [w:] *Ochrona informacji niejawnych i danych osobowych. Wymiar teoretyczny i praktyczny*, red. S. Topolewski, P. Żarnowski, Siedlce 2014, s. 83.

²² *Zasady ochrony informacji niejawnych międzynarodowych – przetargi i kontrakty*, <http://tk.parp.gov.pl/files/74/575/590/755/19462.pdf> [dostęp 05.03.2015].

transportu oraz środkiem łączności, który umożliwi kontakt z jednostką delegującą²³.

Szef ABW pełniący funkcję Krajowej Władzy Bezpieczeństwa w zakresie niezbędnym do wykonania tej funkcji lub upoważnieni przez niego funkcjonariusze ABW mają prawo:

- 1) przeglądać dokumenty związane z ochroną informacji niejawnych międzynarodowych,
- 2) do dostępu do systemów teleinformatycznych służących do przetwarzania informacji niejawnych międzynarodowych,
- 3) wejść do obiektów i pomieszczeń, w których przetwarzane są informacje niejawne międzynarodowe,
- 4) uzyskiwać informacje związane z ochroną informacji niejawnych międzynarodowych²⁴.

Konstytucyjna gwarancja dostępu do informacji może zostać ograniczona ze względu na bezpieczeństwo państwa i jego podmiotów, którego zapewnienie łączy się ściśle z ochroną zasobów informacyjnych. Jak wspomniano, podstawę prawną ochrony informacji niejawnych w Polsce stanowi ustawa z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych, a wykreowany w niej system ochrony informacji ma charakter nierepresyjny. Można zauważyć, że wachlarz zadań, jakie nakłada ona na funkcjonariuszy ABW, jest bardzo szeroki. Uprawnienia ABW w zakresie ochrony informacji niejawnych mają charakter głównie prewencyjny i przejawiają się w dwóch zasadniczych obszarach. Są to: bezpieczeństwo teleinformatyczne i nadzór nad systemem ochrony informacji niejawnych. By system ochrony informacji działał prawidłowo, muszą być spełnione następujące warunki: udostępnianie informacji niejawnych wyłącznie osobom dającym rękojmię zachowania tajemnicy w myśl zasady „need-to-know” przez osobę do tego uprawnioną, dostosowanie środków ochrony fizycznej do klauzuli tajności informacji oraz zakaz zawyżania bądź zaniżania klauzuli tajności.

---

²³ Tamże.

²⁴ B. Iwaszko, *Ochrona informacji niejawnych w praktyce*, Wrocław 2012, s. 191–193.

Uprawnienia funkcjonariuszy Centralnego Biura Antykorupcyjnego – wybrane zagadnienia

Polska po 1989 roku stała się krajem, w którym rozwinęła się korupcja. Niewątpliwie było to związane z przemianami gospodarczymi, które rozpoczęły się w schyłkowym okresie PRL. Nie tylko nie było odpowiedniego prawa regulującego kwestie gospodarcze, ale również brakowało odpowiednich instytucji, rozwiązań, które skutecznie walczyłyby z coraz częściej pojawiającymi się patologiami, zarówno w życiu gospodarczym, jak i społecznym. Szczególnie niebezpieczny jest tzw. styk polityki i biznesu. Walczyć z tymi zjawiskami miało Centralne Biuro Antykorupcyjne (CBA)¹.

Centralne Biuro Antykorupcyjne zatrudnia około 850 funkcjonariuszy i pracowników, którzy są wysokiej klasy profesjonalistami w dziedzinach związanych z realizacją podstawowych zadań służby oraz działań zabezpieczających ich realizację. Są to specjaliści z zakresu pracy operacyjnej, czynności dochodzeniowo-śledczych, analiz, czynności kontrolnych, bezpośrednich działań ochronnych, budowania i bezpieczeństwa sieci teleinformatycznych, ochrony informacji niejawnych i danych osobowych, obsługi prawnej, logistyki i finansów, audytu i bezpieczeństwa wewnętrznego, współpracy międzynarodowej oraz zabezpieczenia i szkolenia kadr².

Wskazanie kompetencji CBA wydaje się sprawą pierwszorzędą dla uporządkowania i usystematyzowania wiedzy dotyczącej zadań i uprawnień podmiotu, jakim jest Biuro. Kompetencje CBA uwarunkowane są jego statusem określonym przepisami ustawy z 9 czerwca 2006 roku o Centralnym

---

¹ G. Tokarz, *Centralne Biuro Antykorupcyjne – zarys działalności*, „Racja Stanu – Studia i Materiały” 2010, nr 6–7, s. 33.

² *Informator o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym*, Warszawa 2011, s. 8, http://cba.gov.pl/ftp/mp3/Broszura_mnt_A5.pdf [dostęp 21.03.2015].

Biurze Antykorupcyjnym³, a uprawnieniom funkcjonariuszy został poświęcony cały rozdział III ustawy tak właśnie zatytułowany, co także świadczy o tym, że jest to ważne zagadnienie również w mniemaniu ustawodawcy.

Z jednej strony zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy Biuro jest służbą specjalną, z drugiej – w myśl art. 13 ust 3 ustawy CBA ma charakter organu ścigania wyposażonego w uprawnienia procesowe Policji.

Uprawnienia procesowe Policji, wynikające bezpośrednio z przepisów Kodeksu postępowania karnego⁴ (identyczne rozwiązanie w art. 21 ust. 3 ustawy o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu), przysługują jej tylko w zakresie właściwości określonej w ustawie. Przepis gwarancyjny zawarty w art. 13 ust. 3 jest szerszy zakresowo niż w ustawie o Policji⁵ (art. 14 ust. 3), gdzie zaznacza się także, że funkcjonariusze CBA podczas wykonywania czynności, o których mowa w ust. 1 i 2, mają obowiązek poszanowania godności ludzkiej oraz przestrzegania i ochrony praw człowieka niezależnie od jego narodowości, pochodzenia, sytuacji społecznej, przekonań politycznych, religijnych albo światopoglądowych⁶.

Pierwsza kategoria środków stosowanych przez CBA przy wykonywaniu zadań ma charakter dochodzeniowo-śledczy – służąc ściganiu karnemu sprawców przestępstw określonych w art. 2 ust. 1 pkt ustawy, tj. przestępstw przeciwko:

- działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego;
- wymiarowi sprawiedliwości, wyborom i referendum, porządkowi publicznemu, mieniu, wiarygodności dokumentów, obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi, a także przeciw czynnościom określonym w art. 179–183 ustawy z 29 lipca 2005 roku o obrocie instrumentami finansowymi, jeżeli pozostają w związku z korupcją lub działalnością godzącą w interesy ekonomiczne państwa;

---

³ Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym, Dz.U. 2014.1411 j.t.

⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego, Dz.U.1997.89 .555.

⁵ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, Dz.U.2015.355 j.t.

⁶ S. F. Hoc, P. Szustakiewicz, *Ustawa o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym. Komentarz*, LEX/el., 2012.

- finansowaniu partii politycznych, jeśli pozostają w związku z korupcją;
- obowiązkom podatkowym i rozliczeniom z tytułu dotacji i subwencji określonych w rozdziale 6 ustawy Kodeks karny skarbowy, jeżeli pozostają w związku z korupcją lub działalnością godzącą w interesy ekonomiczne państwa;
- zasadom rywalizacji sportowej;
- obrotowi lekami, środkami spożywczymi specjalnego przeznaczenia żywieniowego, wyrobami medycznymi oraz ściganiu ich sprawców.

Funkcjonariusze CBA stosują środki dochodzeniowo-śledcze w trakcie prowadzonych postępowań przygotowawczych. To na tym etapie, podobnie jak w przypadku innych służb o charakterze organów ścigania, gromadzone są materiały potwierdzające przypuszczenie popełnienia przestępstwa, co w konsekwencji skutkuje wszczęciem postępowania przygotowawczego. Druga grupa środków wykorzystywanych przez CBA to instrumenty kontrolne, dzięki którym możliwa jest ocena przestrzegania przepisów antykorupcyjnych. Czynności, jakie podejmują w tym obszarze funkcjonariusze CBA, mają charakter dwojaki. Z jednej strony są to czynności sprawdzające, w wyniku których CBA ustala realizację obowiązków nałożonych przepisami prawa na osoby pełniące funkcje publiczne. Z drugiej strony są to czynności *stricte* kontrolne, polegające na badaniu określonych przepisami prawa procedur związanych z wydatkowaniem środków publicznych i rozporządzaniem mieniem państwowym⁷. W tym przypadku funkcjonariuszom przysługują uprawnienia kontrolne określone w rozdziale IV ustawy.

Czynności te polegają na sprawdzaniu przestrzegania przez osoby publiczne przepisów ustawy z 21 sierpnia 1997 roku o ograniczaniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne oraz innych ustaw wprowadzających ograniczenia w podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne⁸.

Trzecia kategoria instrumentów wiąże się z działalnością analityczno-informacyjną Biura. Funkcjonariusze w tym zakresie mają prawo uzyskiwać,

---

⁷ M. Brożek, *Kompetencje Centralnego Biura Antykorupcyjnego na tle obowiązującego ustawodawstwa*, „Państwo i Społeczeństwo” 2006, nr 3, s. 116–117.

⁸ J. Skorupka, *Postępowanie karne. Część ogólna*, Warszawa 2012, s. 383.

gromadzić i przetwarzać oraz przekazywać właściwym organom informacje o zjawiskach pozostających w zainteresowaniu CBA ze względu na jego właściwość określoną w art. 1 i 2 ustawy.

Funkcjonariusze CBA, wykonując czynności, mają prawo do:

- 1) wydawania osobom poleceń określonego zachowania się;
- 2) legitymowania osób w celu ustalenia ich tożsamości;
- 3) zatrzymywania osób w trybie i przypadkach określonych w przepisach Kodeksu postępowania karnego;
- 4) przeszukiwania osób i pomieszczeń;
- 5) dokonywania kontroli osobistej, przeglądania zawartości bagaży oraz zatrzymywania pojazdów i innych środków transportu;
- 6) obserwowania i rejestrowania, przy użyciu środków technicznych, obrazu zdarzeń w miejscach publicznych oraz dźwięku towarzyszącego tym zdarzeniom;
- 7) żądania niezbędnej pomocy od instytucji państwowej, organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego.

Wszelkie działania podejmowane przez funkcjonariuszy w ramach działalności CBA muszą być zgodne z literą prawa. Zgodnie z postanowieniem Sądu Najwyższego z 19 marca 2014 roku nie jest możliwe zaakceptowanie sytuacji, w której funkcjonariusze demokratycznego państwa, funkcjonariusze władzy publicznej, mogliby gromadzić dowody wbrew obowiązującemu prawu, natomiast zgodnie z prawem, na podstawie właśnie tych dowodów, obywatele mieliby ponosić odpowiedzialność karną. Każde państwo odpowiada za bezprawną działalność swoich funkcjonariuszy służb specjalnych, a tej odpowiedzialności nie może wyłączać powoływanie się na interes społeczny w zwalczaniu przestępczości. Tajne czynności w postaci rejestracji obrazu i dźwięku, wykonywane na podstawie art. 14 ust. 1 pkt 6 ustawy, już ukierunkowane na konkretną osobę w celu pozyskania dowodu jej udziału w przestępstwie, mogą być dopuszczalne wyłącznie wtedy, gdy służby dysponują chociażby nikłymi informacjami wskazującymi na możliwość popełnienia przez tę osobę przestępstwa. Wynika to z treści art. 14 ust. 8 tej ustawy, który wskazuje na konieczność uzyskania informacji potwierdzających popełnienie przestępstwa. Jakkolwiek niejawne czynności operacyjne prowadzone przez funkcjonariuszy właściwych służb, w tym CBA, co do zasady nie są sprzeczne z Europejską Konwencją Praw Człowieka i Podsta-

wowych Wolności z 1950 roku oraz z Konstytucją RP z 1997 roku, to muszą towarzyszyć im odpowiednie gwarancje zapobiegające nadużyciom. Obowiązkiem sądu w procesie karnym jest dokonanie weryfikacji zasadności i sposobu przeprowadzenia prowokacji, w tym również w postaci kontrolowanego wręczenia korzyści majątkowej przez tych funkcjonariuszy, zwłaszcza gdy dowody uzyskane z prowokacji stały się podstawą wydania wyroku. Szczegółowej analizie muszą podlegać zarówno powody przeprowadzenia tajnej prowokacji, jak i okoliczność, czy funkcjonariusze zachowywali się pasywnie i do jakiego stopnia angażowali się w prowokowanie do przyjęcia korzyści majątkowej, a ponadto, czy wywierali naciski na osoby prowokowane. Jeżeli bowiem zajęli postawę aktywną, a do popełnienia przestępstwa przez osoby prowokowane nie doszłoby, gdyby nie działania agentów, taki stan rzeczy stanowi naruszenie prawa do rzetelnego procesu chronionego w art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. W rezultacie uzyskane w wyniku prowokacji dowody muszą być uznane za zdobyte w sposób bezprawny⁹.

Funkcjonariusze CBA mają prawo wydawać polecenia służące realizacji zadań (rozpoznanie, zapobieganie, wykrywanie przestępstw i ściganie ich sprawców), polecenia muszą mieć jednak podstawę ustawową. W przypadku niepodporządkowania się takim poleceniom, wyłącznie funkcjonariusze CBA, nie zaś pracownicy – co należy podkreślić, mogą stosować fizyczne, techniczne i chemiczne środki przymusu bezpośredniego służące do obezwładnienia lub konwojowania osób oraz zatrzymywania pojazdów. Ustawodawca określił przesłankę stosowania środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy CBA wyłącznie do poleceń służących realizacji zadań. Innych „przypadków” stosowania środków przymusu bezpośredniego ustawodawca nie wskazał w ustawie. Mogą być stosowane jedynie środki przymusu bezpośredniego odpowiadające potrzebom wynikającym z zaistniałej sytuacji i niezbędne do osiągnięcia podporządkowania się wydanym poleceniom. Jest to pewien standard, nie zawsze jednak przestrzegany w prak-

---

⁹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 2014 r., syng. akt II KK 265/13, OSNKW 2014/9/71, LEX nr 1475060, Biul. SN 2014/10/16-17.

tyce¹⁰. W określonych ściśle w ustawie przypadkach funkcjonariusze mogą także używać broni palnej.

Kolejnym przykładem uprawnień jest regulacja zawarta w art. 19 ust. 1 ustawy. Stanowi ona płaszczyznę dla dwóch instytucji. Pierwsza część dotyczy zakupu kontrolowanego, a druga kontrolowanego przyjęcia lub wręczenia korzyści majątkowej. Uprawnienie do prowadzenia wyżej wymienionych czynności mają funkcjonariusze sześciu służb (ABW, Policji, CBA, SG, ŻW i SKW). Podkreśla się trafnie, że prowokacja policyjna jest niewątpliwie bardzo użytecznym instrumentem stosowanym przez organy ścigania w celu zwalczania przestępczości. Jednak kwestie dotyczące okoliczności, w których prowokacja może bądź powinna być używana, uprawomocniających aktualne przesłanki granic dopuszczalności, charakteru dozwolonych działań służb państwowych itd. – pozostają nadal kontrowersyjne zarówno z moralnego, jak i z politycznego punktu widzenia. Prowokacje są dopuszczalne jedynie w uzasadnionych okolicznościach, a przekroczenie przez funkcjonariuszy państwa granic prowokacji powinno automatycznie owocować brakiem odpowiedzialności karnej oskarżonego albo wydaniem wyroku uniewinniającego bądź – jeśli okoliczności na to pozwalają – przynajmniej zwrotem aktu oskarżenia prokuraturze.

Co do legalności prowadzenia operacji specjalnych przez funkcjonariuszy CBA wypowiedział się Sąd Najwyższy w postanowieniu z 10 grudnia 2013 roku. Otóż nie można się zgodzić ze stwierdzeniem, że operacja specjalna prowadzona jest przez funkcjonariuszy CBA „w sposób nielegalny” z tego powodu, że pisemna zgoda Prokuratora Generalnego na przeprowadzenie operacji została wydana odnośnie do innej osoby, a nie wobec oskarżonego. W sytuacji gdy wobec oskarżonego żadna z wymienionych w art. 19 ust. 1 ustawy z 2006 roku o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym czynności operacyjno-rozpoznawczych (w szczególności wręczenie korzyści majątkowej) nie została przeprowadzona, nie ma racji bytu twierdzenie, iż działania funkcjonariuszy CBA można uznać za bezprawne¹¹.

---

¹⁰ S. F. Hoc, P. Szustakiewicz, *Ustawa o...*

¹¹ Postanowienie Sądu Najwyższego z 10 grudnia 2013 r., sygn. akt V KK 235/13, LEX nr 1405576.

Notatki operacyjne, nagrania obrazu i dźwięku, a także zeznania osób zaangażowanych w prowadzenie w sprawie czynności operacyjnych są dowodami „skażonymi” pierwotnie, jeśli te czynności operacyjne CBA wykonywane były wbrew prawu, i nie mogą stanowić podstawy faktycznej i prawnej do kontynuacji działań operacyjnych i legalizacji uzyskanych w ich wyniku materiałów operacyjnych¹².

Zgodnie z art. 24 ust. 2 ustawy o CBA funkcjonariusze mogą się posługiwać w swojej działalności dokumentami, które uniemożliwiają ustalenie danych identyfikujących funkcjonariusza. Chodzi tu bowiem o takie dokumenty, których zadaniem będzie ukrycie prawdziwej tożsamości osób biorących udział w operacji, a także uniemożliwienie identyfikacji środków, którymi ci funkcjonariusze się posługują, np. samochodów. Przepis ten wydaje się z wielu względów problematyczny, może to skutkować tym, że świadomość obywateli, iż fikcyjne dokumenty urzędowe mogą w majestacie prawa funkcjonować w obiegu, podważałaby ich zaufanie do organów państwowych. Również urzędnicy mogliby czuć się zwolnieni z obowiązku rzetelnego sprawdzania dokumentów, gdyż w przeciwnym razie mimowolnie mogliby udaremnić operację specjalną przeprowadzoną przez CBA. Wiązałoby się to także z naruszeniem zasady demokratycznego państwa prawnego wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP z 1997 roku. Zasada ta ma doniosłe znaczenie normatywne, stanowi ważną i wiążącą dyrektywę interpretacyjną, zwłaszcza dla rozwiązań ustawowych¹³.

Pewne granice w zakresie szerokich uprawnień CBA do ścigania przestępstw wyznacza art. 26 ustawy, zgodnie z którym CBA nie może przy wykonywaniu swoich zadań korzystać z tajnej współpracy m.in. posłów, senatorów, sędziów, prokuratorów, adwokatów, dziennikarzy, rektorów, prorektorów i kierowników podstawowych jednostek organizacyjnych (np. dziekanów) w publicznych i niepublicznych szkołach wyższych¹⁴. Katalog ten, wskazany w ustawie, jest zamknięty, a wyłączenia mają charakter podmiotowy.

---

¹² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 26 kwietnia 2013 r., sygn. akt II AKa 70/13, LEX nr 1322733, KZS 2014/5/80, OSA 2014/3/25-40.

¹³ K. Karsznicki, *Kontrowersje wokół ustawy o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 3, s. 91.

¹⁴ J. Skorupka, *Postępowanie karne...*, s. 109.

Zgodnie z art. 22 ustawy w zakresie swojej właściwości CBA może uzyskiwać informacje, w tym także niejawnie, gromadzić je, sprawdzać i przetwarzać. Zwrot: „może uzyskiwać informacje, w tym także niejawnie” należy rozumieć w ten sposób, że podstawową formą pozyskiwania informacji w CBA jest działalność jawna. Może ona być prowadzona w różnych formach: uzyskiwanie informacji ze źródeł otwartych – biały wywiad (do „białych” źródeł należą między innymi: życie publiczne, wypowiedzi przedstawicieli państwa, Internet, w tym serwis społecznościowy Facebook, YouTube i inne środki nowej komunikacji otwartej, sondy społeczne, prasa – szczególnie lokalna oraz specjalistyczna – i inne środki masowego przekazu, dokumentacja, jaką przedsiębiorstwa muszą udostępnić według wymogów prawa, ogólnie dostępne rejestry, sądowe ogłoszenia upadłości i postanowienia o postępowaniu układowym, wydawnictwa marketingowe: biuletyny, informatory, reklamy, analizy produktów, korzystanie z baz danych, ogólnodostępne rejestry, czynności procesowe, prasa, Internet, współpraca międzynarodowa, wydawnictwa książkowe, TV, analiza kryminalna itp.)¹⁵.

W zakresie swojej właściwości CBA, jeżeli jest to konieczne dla skutecznego zapobieżenia przestępstwom lub ich wykrycia albo ustalenia sprawców i uzyskania dowodów, a także w celu kontroli prawdziwości oświadczeń majątkowych, może korzystać z przetwarzanych przez banki informacji stanowiących tajemnicę bankową oraz informacji dotyczących umów o rachunek papierów wartościowych, umów o rachunek pieniężny, umów ubezpieczenia lub innych umów dotyczących obrotu instrumentami finansowymi, a w szczególności z przetwarzanych przez uprawnione podmioty danych osób, które zawarły takie umowy.

Centralne Biuro Antykorupcyjne jako organ uprawniony do kontroli prawdziwości oświadczeń majątkowych może występować o udostępnienie informacji i danych wskazanego podmiotu jedynie wówczas, gdy analiza treści oświadczeń majątkowych wskazuje na duże prawdopodobieństwo możliwości złożenia nieprawdziwego w swej treści oświadczenia majątkowego¹⁶.

---

¹⁵ S. F. Hoc, P. Szustakiewicz, *Ustawa o...*

¹⁶ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 16 czerwca 2009 r., sygn. akt II AKz 543/09, Apel.-W-wa 2009/4/20.

Centralne Biuro Antykorupcyjne, realizując zadania koordynacyjne w zakresie zwalczania i przeciwdziałania zachowaniom korupcyjnym, aktywnie współpracuje z innymi państwowymi właściwymi jednostkami i instytucjami, przede wszystkim z Kancelarią Prezesa Rady Ministrów, Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Ministrem Skarbu Państwa¹⁷. Do tej pory Biuro uzyskało zgodę Prezesa Rady Ministrów na współpracę z organami i służbami 50 państw oraz 11 organizacjami i instytucjami międzynarodowymi w zakresie zwalczania korupcji i działalności godzącej w interesy ekonomiczne państwa, prewencji, edukacji i informacji antykorupcyjnej¹⁸.

CBA może zatem współpracować z różnymi strukturami zagranicznymi zajmującymi się bezpieczeństwem. Należy w tym kontekście wymienić takie kraje, jak: Australia, Austria, Belgia, Holandia, Czechy, Dania, Finlandia, Francja, Hiszpania, Holandia, Iran, Islandia, Izrael, Korea Południowa, Litwa, Łotwa, Niemcy, Norwegia, Rumunia, Słowacja, Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, Szwecja, Ukraina, Wielka Brytania. Oprócz współpracy z innymi krajami, CBA nawiązuje także kontakty z różnymi strukturami międzynarodowymi, m.in. z Europejskim Urzędem ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych, Grupą Roboczą Państw Morza Bałtyckiego (struktura unijna), Europejskimi Partnerami Przeciwko Korupcji¹⁹ czy też z OLAF-em (Europejski Urząd ds. Zwalczania Oszustw) i Interpolem.

Funkcjonariusze CBA mają prawo do udziału w szkoleniach organizowanych w zależności od potrzeb, w związku z realizacją ustawowych zadań CBA oraz możliwości lokalowych i finansowych. W roku 2013 zorganizowano 10 takich szkoleń specjalistycznych, 152 szkolenia doskonalące oraz 3 szkolenia podstawowe. Funkcjonariusze podnosili także swoje kwalifikacje zawodowe w trakcie studiów różnych stopni oraz aplikacji prawniczych²⁰.

---

¹⁷ K. Krak, *Działania analityczne i profilaktyczne Centralnego Biura Antykorupcyjnego*, [w:] *Międzynarodowa Konferencja Antykorupcyjna (Warszawa 9 grudnia 2010). Materiały Pokonferencyjne*, Warszawa 2011, s. 79.

¹⁸ *Informacja o wynikach działalności Centralnego Biura Antykorupcyjnego w 2013 roku*, Warszawa 2014, http://cba.gov.pl/ftp/zdjecia/Sprawozdanie_2013.pdf [dostęp 22.03.2015].

¹⁹ G. Tokarz, *Centralne Biuro Antykorupcyjne...*, s. 38.

²⁰ *Informacja o wynikach działalności...*

Statystyki te świadczą o tym, że są to osoby, które stale kształcą się, aby jak najlepiej wykonywać swoje zadania.

Zgodnie z art. 75 ustawy funkcjonariusz w związku z wykonywaniem zadań służbowych korzysta z ochrony przewidzianej w przepisach Kodeksu karnego dla funkcjonariuszy publicznych.

Funkcjonariuszom przysługuje prawo do corocznego płatnego urlopu wypoczynkowego w wymiarze 28 dni roboczych, a jeżeli pełnią służbę w warunkach szczególnie uciążliwych lub szkodliwych dla zdrowia, mogą mieć przyznany płatny urlop dodatkowy w wymiarze do 7 dni roboczych, przysługują im także uprawnienia pracownika związane z rodzicielstwem, określone w Kodeksie pracy. Z dniem powołania na dane stanowisko powstaje prawo do uposażenia. Te i inne prawa zostały wymienione w rozdziale VI ustawy, zatytułowanym „Obowiązki i prawa oraz uposażenie funkcjonariuszy Centralnego Biura Antykorupcyjnego”.

Stwierdzić należy, że działalność CBA jest wartościowa, a przede wszystkim skuteczna. Jednocześnie łatwo zauważyć szum medialny wokół tej struktury, zarzuca się jej pracownikom, że preferują określone poglądy polityczne. Jednak jak do tej pory nie znaleziono żadnych dowodów wskazujących na to, że poglądy ideowe konkretnych pracowników miały wpływ na ich działania. Zatem szum wokół tej instytucji wynika raczej z faktu, iż działania CBA naruszają interesy grup towarzysko-politycznych, które lekceważąc i łamiąc prawo, działają w Polsce²¹. Uprawnienia, które szeroko zostały wskazane, także możemy różnie interpretować. Z jednej strony, im więcej jest uprawnień, tym sprawniej i skuteczniej funkcjonariusze mogą działać i więcej spraw mogą wykryć, z drugiej jednak strony, wiele z tych przyznanych praw i idące za tym konkretne działania mogą prowadzić do nadużyć ze strony funkcjonariuszy CBA, dlatego powinny być wykorzystywane w sposób rozsądny i z umiarem, a także możliwie często kontrolowane. Funkcjonariusze CBA w czasie wykonywania czynności służbowych nie powinni zatem nigdy wykraczać poza prawa przyznane im przez ustawodawcę.

---

²¹ M. Brożek, *Kompetencje Centralnego Biura Antykorupcyjnego...*, s. 39.

Chińskie służby specjalne XXI wieku – organizacja, metody i formy działania

Mocarstwo chińskie, Kraj Środka, jest obiektem zainteresowań wielu badaczy, co wynika z jego wyjątkowej oraz wyróżniającej się na tle innych państw kultury. Spoglądając na mapę, można porównać kształt Chin do koguta, który powszechnie uważany jest za symbol słońca i świtu, a więc odrodzenia, a także waleczności, czujności, dumy i piękna¹. Takie jest też państwo chińskie, a odnosząc się do jego współczesnych zagadnień, należy wciąż spoglądać przez pryzmat barwnej historii, wydarzeń politycznych, klimatu i położenia geograficznego, w tym chociażby bezpośredniego sąsiedzostwa z aż czternastoma państwami.

Przechodząc do meritum tematu, można śmiało stwierdzić, iż chiński wywiad oraz kontrwywiad stanowią współcześnie jeden z najpotężniejszych filarów władzy Chińskiej Republiki Ludowej. W ramach służb specjalnych danego państwa wyróżnia się najczęściej wywiad oraz kontrwywiad², a podmioty wchodzące w ich skład mają na celu zapewnienie wewnętrznego i zewnętrznego bezpieczeństwa poprzez wykorzystywanie uprawnień operacyjnych³. Chińskie służby specjalne to dziesiątki tysięcy agentów działających na terenie państwa chińskiego oraz siatki agentów działających

---

¹ D. Szytych, *Kogut w kulturze magicznej*, „Wiadomości Zootechniczne” 2012, nr 4, s. 77.

² M. Bożek, M. Czuryk, M. Karpiuk, J. Kostrubiec, *Służby specjalne w strukturze władz publicznych. Zagadnienie prawnoustrojowe*, Warszawa 2014, s. 15.

³ M. Bożek, *Charakterystyka ustawowych uprawnień operacyjnych służb specjalnych*, „Rocznik Administracji Publicznej” 2015, nr 1, s. 18.

w ponad 50 krajach na całym świecie⁴. Historia chińskiego wywiadu oraz zagadnienie jego struktury, metod działania i powiązań politycznych to temat niezwykle ciekawy, niestety szerzej nieznany polskim badaczom, a i niewiele częściej poruszany przez zagranicznych autorów. Tytułem wstępu należy postawić pytanie: z czego to wynika? Po pierwsze z tego, iż organizacja chociażby Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego jest niejawna, a wiadomości na ten temat odtwarza się na podstawie postronnych źródeł takich jak materiały dziennikarskie czy wywiady z osobami, które niegdyś współpracowały z chińskimi instytucjami. Po drugie, struktura służb jest silnie rozbudowana, a sami Chińczycy bardzo cenią poufność i tajność swoich organizacji. Ponadto, aby w pełni zrozumieć współczesną pozycję chińskiego wywiadu i kontrwywiadu, należy cofnąć się aż do starożytnych chińskich szpiegowskich opowieści, gdyż zakorzenione niegdyś wartości stanowią punkt odniesienia aż po dziś dzień.

W pierwszej części rozważań nastąpi przedstawienie chińskich służb specjalnych w ogólnym zarysie historycznym. Ze względu na obszerność tematu istotne jest, aby analizę rozpocząć od wieku XX – zwrócić uwagę na to, jak poszczególne wydarzenia historyczne wywierały wpływ na kształtowanie się struktury wywiadowczej oraz na rolę służb w społeczeństwie i polityce wcześniej Republiki Chińskiej, dziś Chińskiej Republiki Ludowej. W następnej kolejności omówione zostaną najważniejsze instytucje, które składają się na obecny system wywiadowczy Chin oraz formy działania agentów tych służb, niegdyś szkolonych przez wywiad radziecki, dziś czerpiących swoiste *know-how* od Amerykanów. Nie bez powodu służby te są określane w literaturze mianem „współczesnego KGB” czy też „KGB XXI wieku”⁵. Ponadto, przytoczone zostaną najślynniejsze przypadki działalności chińskich szpiegów, które utwierdzają w przekonaniu o tym, jak sprawnie rozwinięci oraz zmobilizowani w swej działalności są Chińczycy. Na ostatnim

---

⁴ M. Brusilo, *Chińskie służby specjalne w XXI wieku*, <http://www.polskiazja.pl/2012/03/21/konfucjusz-z-opola-michal-brusilo-chinskie-sluzby-specjalne-w-xxi-wieku/> [dostęp 05.04.2015].

⁵ R. Faligot, *Tajne Służby Chińskie. Od Mao do igrzysk olimpijskich*, Katowice 2009, s. 503; S. Rodzik, *Chiński wywiad w służbie ambicjom mocarstwowym ChRL*, <http://chiny24.com/chiny-subiektywnie/chinski-wywiad-w-sluzbie-ambicjom-mocarstwowym-chrl> [dostęp 02.04.2015].

etapie rozważań zaprezentowana zostanie rola chińskich służb podczas Igrzysk Olimpijskich w Pekinie w 2008 roku. Te wydarzenia to nie tylko moment zaistnienia Chin na szczeblu globalnym, ale jest to także dobra okazja, by pochylić się nad kwestią łamania praw człowieka przez służby wywiadowcze oraz realnego zakresu prowadzonej przez nie inwigilacji.

Zarys historyczny

Jednym z filarów chińskich służb specjalnych jest tradycja, a wręcz cała kultura wywiadowcza. W V wieku p.n.e. Sun Tzu stworzył słynną *Sztukę wojny*, gdzie opisał, jak najlepiej wykorzystywać szpiegów podzielonych na poszczególne grupy według ich kwalifikacji. Wówczas powstaje również *36 chytrych sztuczek*, a po dziś dzień Chińczycy uważają, że ich *essentialia negotii* jest niezmiennie i znajdują zastosowanie nawet do walki w cyberprzestrzeni. Tym samym nie podlega wątpliwości, iż działalność służb ma głębokie podłoże ideologiczne, które polega między innymi na przywiązaniu do tradycji. Można je zauważyć we współczesnym zastosowaniu XIX-wiecznej zasady Zhang Zhidonga, dającej się równie dobrze odnieść do działalności chińskich agentów. Brzmi ona następująco: „Chińska nauka to fundament, a zachodnia wiedza ma służyć celom praktycznym”⁶. E. Haliżak podkreśla natomiast wpływ wydarzeń historycznych na chińską politykę oraz na istotę prowadzenia polityki siły jako jednego z filarów koncepcji państwa suwerennego. Ponadto, wskazuje na wiarę chińskiej cywilizacji w jego szczególną misję oraz na wyjątkową pielęgnację względów moralnych⁷.

Cofając się do ubiegłego wieku, przypomnieć należy o istniejącej w latach 1912–1949 Republice Chińskiej. Co więcej, jak podkreślają badacze, to właśnie na początku XX wieku, jeszcze przed powstaniem Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL), przypada rozkwit chińskich służb specjalnych. Ograniczając się jedynie do najważniejszych kwestii, warto podkreślić, iż na kształtowanie się chińskiego wywiadu miały ogromny wpływ komunistyczne władze Związku Radzieckiego oraz działania rosyjskiego Kominternu (Międzynarodo-

---

⁶ J. K. Fairbank, *Historia Chin. Nowe spojrzenie*, Gdańsk 1996.

⁷ E. Haliżak, *Polityka zagraniczna ChRL: uwarunkowania decyzyjne i wizje rzeczywistości międzynarodowej*, [w:] *Chiny. Przemiany państwa i społeczeństwa w okresie reform 1978–2000*, red. K. Tomala, Warszawa 2003, s. 220 i nast.

dówki Komunistycznej), a następnie Kuomintangu, czyli Chińskiej Partii Narodowej, utworzonej w 1912 roku. Komintern nie tylko rozwijał sieć funkcjonariuszy w Chinach, ale także to właśnie w Moskwie szkolono przyszłych agentów Guoanbu, czyli współczesnego Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego. Komunistyczne władze nowo powstałego Związku radzieckiego zapewniały więc pomoc logistyczną oraz szkolenia na terenie ZSRR, były to jednak twory odrębne, zachowujące niezależność i autonomiczność.

Warto wymienić szereg postaci, które miały największy wpływ na dzieje chińskiego wywiadu i kontrwywiadu, a mianowicie:

- Kang Sheng (1899–1975) – współzałożyciel Teke – pierwszych tajnych służb Komunistycznej Partii Chin (KPCh) w Szanghaju, w 1931 roku, szef Wydziału Spraw Społecznych⁸, któremu w pierwszej połowie XX w. podlegał cały chiński wywiad i kontrwywiad. Ponadto, Kang Sheng przyczynił się do wybuchu Rewolucji Kulturalnej w Chinach;
- Zhou Enlai (1893–1976) – premier Chińskiej Republiki Ludowej, wcześniej założyciel jej oddziału w Wielkiej Brytanii oraz szef wydziału wojskowego Komunistycznej Partii Chin⁹. To właśnie on rozpoczął budowę współczesnych służb specjalnych;
- Mao Zedong (1893–1976) – zwany „czerwonym słońcem Chin”. Współzałożyciel Kuomintangu, założyciel Armii Ludowo-Wyzwoleńczej. W roku 1949 proklamował powstanie Chińskiej Republiki Ludowej, został przewodniczącym jej Centralnego Rządu Ludowego. Aż do śmierci pozostawał przewodniczącym Komitetu Politycznego KPCh¹⁰. Pod koniec lat 30. XX wieku służby specjalne podlegały bezpośrednio jemu;
- Deng Xiaoping (1904–1997) – faktyczny przywódca, niekiedy określany prezydentem, Chińskiej Republiki Ludowej w latach 70. i 80.

---

⁸ R. Faligot, *Tajne Służby...*, s. 518.

⁹ M. O. Billington, *Zhou Enlai: Some insights and some omissions*, „Executive Intelligence Review” 1994, nr 44, s. 70.

¹⁰ Na podstawie: R. E. Karl, *Mao Zedong and China in the twentieth-century world. A concise history*, Durham, NC 2010.

XX wieku. Wykształcenie oraz wiedzę na temat funkcjonowania służb specjalnych zdobywał we Francji i ZSRR.

Również osoby, takie jak: T. Lincoln, M. Borodin, M. Cohen czy W. Blücher, nie pozostawały obojętne na kształtowanie się chińskich służb, o czym wspomina w swoim artykule S. Rodzik¹¹. W roku 1949 proklamowano Chińską Republikę Ludową, a na czele państwa stanął Mao Zedong jako przewodniczący Centralnego Rządu Ludowego ChRL. Od tamtej pory Komunistyczna Partia Chin pozostaje wciąż jedyną rządzącą partią. Panuje *maoizm* – ideologia komunistyczna, rozwinięcie marksizmu-leninizmu, ich „schińszczenie”¹². Tymczasem, kolejnym okresem, który odcisnął piętno na chińskiej historii, był rok 1966, stanowiący początek „Rewolucji Kulturalnej”, czyli ruchu społeczno-politycznego zainicjowanego przez Mao Zedonga, i skierowanego przeciwko imperializmowi, rewolucjonizmowi, burżuazji oraz wszelkim wartościom sprzecznym z ideologią maoizmu¹³. Dla okresu tego charakterystyczny był również proces pozbywania się podwójnych agentów z systemu służb¹⁴.

Powracając do tematu chińskich służb specjalnych, należy zaznaczyć, że w XX wieku działały one w głównych ośrodkach europejskich – Berlinie, Paryżu, a także w Moskwie oraz Waszyngtonie, głównie pod przykrywką pracy w ambasadach czy konsulatach¹⁵. Do połowy tego wieku służby nie utworzyły odrębnej instytucji, pozostawały częścią systemu Komunistycznej Partii Chin. Ogromne zmiany zaszły z chwilą powstania Chińskiej Republiki Ludowej, kiedy rozpoczął się proces instytucjonalizacji służb. Po roku 1949 większość instytucji wywiadowczych wywodziła się z Ministerstwa Bezpie-

---

¹¹ S. Rodzik, *Chiński wywiad...*

¹² J. Tomaszewicz, *Maoizm, polpotyzm, dengizm: trzy formy azjatyckiego marksizmu*, <http://www.polska-azja.pl/2012/04/27/maoizm-polpotyzm-dengizm-trzy-formy-azjatyckiego-marksizmu/> [dostęp 20.04.2015].

¹³ W. W. Smith, *Polityka Komunistycznej Partii Chin wobec mniejszości narodowych i socjalistyczna transformacja Tybetu*, s. 6–7. Raport dostępny na stronie Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka: http://www.hfhrpol.waw.pl/Tybet/raport.php?raport_id=247 [dostęp 27.04.2016].

¹⁴ R. Kamionowska, *Korzenie chińskiego oglądu świata*, [w:] *Oblicza Chin na początku XXI wieku. Historia. Polityka. Społeczeństwo*, red. J. Marszałek-Kawa, Toruń 2008, s. 65.

¹⁵ R. Faligot, *Tajne Służby...*, s. 513 i nast.; S. Rodzik, *Chiński wywiad...*

czeństwa Publicznego – Gonganbu. Istnieje ono do dziś, a jego agentów nazywa się „niebieskimi psami”¹⁶. W roku 1983 powstało natomiast Guoanbu, czyli współczesne Ministerstwo Bezpieczeństwa Państwowego, które zajmuje się przede wszystkim wywiadem zagranicznym, natomiast obszarem Gonganbu pozostaje kontrwywiad. Ogólnie rzecz ujmując stwierdzić należy, że do końca lat 70. Chiny były państwem totalitarnym na wzór stalinowski, które po śmierci Mao Zedonga w 1976 roku otworzyło się na świat. Zaczęło wtedy następować powolne ochładzanie stosunków Chin z ZSRR. Jeszcze w połowie XX wieku Państwo Środka było wiernym sojusznikiem Związku Radzieckiego, z którego ideologii czerpało wiele inspiracji, także w dziedzinie kształtowania i szkolenia organów wywiadu. Jednakże w latach 70. nastąpiło definitywne oziębienie stosunków z ZSRR, natomiast polepszyły się kontakty ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki¹⁷.

W ramach konkluzji pożądanym byłoby również zastanowienie się nad tym, co jest siłą napędową rozwoju chińskich służb specjalnych? Z pewnością można tutaj podkreślić chęć utrzymania władzy po reformie gospodarczej w stronę wolnego rynku oraz globalizacji, które mogłyby zagrozić monowładzy KPCh. R. Kamionowska akcentuje także poczucie niższości chińskiego narodu po kryzysie, który dotknął Chiny po przegranych wojnach, oraz chęć odbudowy państwa po kryzysie gospodarczym z czasów panowania Mao. Wtedy właśnie zostały zainicjowane zmiany oraz zaczęto powoli odchodzić od konserwatywnych i niezbyt już skutecznych teorii¹⁸.

Na jakich obszarach skupia się chiński wywiad?

Odnosząc się do istoty opisywanego tematu, obszar działalności chińskich służb specjalnych można podzielić na wewnętrzny oraz zewnętrzny. Do działalności wewnętrznej należy zaliczyć m.in. walkę z korupcją oraz z grupami separatystycznymi, z mniejszościami etnicznymi – Ujgurami i Tybetańczykami oraz z sektą Falun Gong, które, zdaniem chińskich służb, zagrażają bezpieczeństwu państwa. W działalności zewnętrznej natomiast

---

¹⁶ S. Rodzik, *Chiński wywiad...*

¹⁷ R. Brzeski, *Historia i kultura chińskich służb*, <http://www.eioba.pl/a/3nd6/historia-i-kultura-chińskich-służb> [dostęp 02.04.2015].

¹⁸ R. Kamionowska, *Korzenie chińskiego...*, s. 58.

Chińczycy koncentrują się głównie na szpiegostwie przemysłowym oraz cyberwojnie¹⁹.

Na aktywność chińskich służb można również spojrzeć w ujęciu geograficznym – szacuje się, iż agenci działają już w ponad 170 miastach ponad 50 krajów²⁰. Najgłośniejszymi są jednakże operacje chińskich szpiegów na terytorium Stanów Zjednoczonych. Z tekstu F. Gańczaka można dowiedzieć się, iż „z raportów panelu ds. bezpieczeństwa powołanego przez Kongres Stanów Zjednoczonych wynika, że chińska działalność szpiegowska stanowi najpoważniejsze zagrożenie dla bezpieczeństwa USA”²¹. Liczne odniesienia do działalności Chińczyków na terytorium USA można także odnaleźć w Raplocie Komisji Kongresu USA z 2009 roku oraz w głośnym Raplocie Coxa. Po rozpadzie ZSRR w 1991 roku chińskie organy wywiadowcze wykorzystywały dawnych agentów KGB oraz pochodzących z zaprzyjaźnionych krajów: Iranu, Serbii, Pakistanu. Ostatnimi czasy zatrudniają również Tajwańczyków²².

Struktura współczesnych chińskich służb specjalnych

Cała konstrukcja służb jest niezmiernie rozbudowana i skomplikowana. Należy również przypomnieć o utajnieniu wszelkich informacji na temat działalności większości urzędów oraz lakoniczności źródeł, z których można je czerpać. Łatwo można także stwierdzić, że stanowiska są często obsadzone w „nepotycznym stylu”²³. R. Faligot, który przeprowadził wywiady z setkami ekspertów, politykami, dysydentami i innymi osobami, które miały styczność z wywiadem chińskim, w swojej książce wyraźnie podkreśla rangę chińskiego wywiadu i kontrwywiadu. Pisze on, iż „służby bezpieczeństwa i wywiadu nie są jedynie, jak w krajach demokratycznych, organem zdoby-

---

¹⁹ P. Orłowski, *Chciałbym zostać chińskim szpiegiem*, <http://www.polskazaia.pl/2010/05/11/chcialbym-zostac-chińskim-szpiegiem-jak-to-dziala/> [dostęp 02.04.2015].

²⁰ M. Brusilo, *Chińskie służby...*; R. Faligot, *Tajne Służby...*, s. 274.

²¹ F. Gańczak, *Szpiedzy z Pekinu*, <http://www.newsweek.pl/szpiedzy-z-pe-kinu,47711,1,1.html> [dostęp 30.03.2015].

²² D. Wasilewska, *Chiny szpiegują świat*, <http://www.ekonomia.rp.pl/arttykul/602383.html?print=tak&p=0> [dostęp 01.04.2015].

²³ R. Faligot, *Tajne służby...*, s. 503.

wającym informacje, o ograniczonym wpływie i obszarze działania. Stanowią podstawowy filar władzy obok armii i jednej partii²⁴. Dokonując charakterystyki poszczególnych informacji, należy pamiętać o tym, że na największą uwagę zasługują z pewnością: Ministerstwo Bezpieczeństwa Państwowego, zwane Guoanbu, CICIR, czyli Chiński Instytut Współczesnych Stosunków Międzynarodowych, a także Quingbaobu – Wydział Sztabu Generalnego Armii Ludowo-Wyzwoleńczej.

Ministerstwo Bezpieczeństwa Państwowego (Guoanbu)

Śmiało można stwierdzić, iż Ministerstwo Bezpieczeństwa Państwowego stanowi ośrodek światowego wywiadu chińskiego. Jak wcześniej zostało wspomniane, Ministerstwo w nowoczesnej postaci pojawiło się w 1983 roku. W tym samym czasie rozpoczęła się także budowa szkoły wywiadu (chodzi tutaj w szczególności o szpiegostwo przemysłowe), a wszystko to miało na celu przyspieszenie rozwoju Chin po katastrofie gospodarczej.

Określając działalność Guoanbu, można rzec, iż jego głównym przeznaczeniem jest dążenie do pozbycia się wszystkiego, co zagraża bezpieczeństwu państwa na podstawie kryterium ustalonego przez partię komunistyczną²⁵. Ministerstwo zajmuje się wywiadem zarówno zagranicznym, jak i krajowym. Pracownicy Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego kontrolują grupy etniczne w państwie oraz za granicą (mniejszość tybetańską, Ujgurów oraz ruch Falun Gong). Gdy operacja prowadzona jest poza granicami państwa, agenci wnikają w określoną diasporę, asymilują się w niej oraz obserwują najbardziej aktywnych członków danej grupy na emigracji, których następnie starają się zneutralizować, np. przez oskarżenie takiej osoby o współpracę z chińskimi służbami²⁶. W obszarze jego działalności leży także obalenie chińskich opozycjonistów, przeciwników Komunistycznej Partii Chin, pozyskiwanie informacji z zagranicy, rekrutacja agentów zagranicznych oraz pilnowanie, aby obce służby specjalne nie wdarty się do chińskiego systemu. Guoanbu prowadzi również obecnie bardzo popularny

---

²⁴ Tamże.

²⁵ P. Orłowski, *Chciałbym zostać chińskim...*

²⁶ Tamże.

wywiad technologiczny (elektroniczny). Do tych zadań Ministerstwa nawiązuje F. Gańczak, który twierdzi, iż w gestii chińskich służb leży także walka z tzw. pięcioma truciznami, do których zaliczają się demokraci, członkowie sekty Falun Gong, działacze ruchu na rzecz wolnego Tybetu, zwolennicy niezależności Tajwanu i Ujgurzy – muzułmańska społeczność w północno-zachodnich Chinach²⁷. Warto również podkreślić, iż w celu zwalczania korupcji oraz zapewnienia porządku publicznego Guoanbu ma uprawnienia do inwigilowania, a także do podejmowania innych działań operacyjno-rozpoznawczych w stosunku do szerokiego zakresu obywateli, w tym członków partii, urzędników oraz obcokrajowców.

CICIR – Chiński Instytut Współczesnych Stosunków Międzynarodowych

Utworzony został w 1965 roku, a od 1983 roku podlega Guoanbu pod względem administracyjnym i budżetowym. Oficjalnie Instytut tworzy raporty dotyczące problemów globalnych oraz analizy na temat wydarzeń geopolitycznych, a także sytuacji Chin na rynku międzynarodowym. W fachowym języku bywa nazywany instytucją „otwartą”, co ułatwia Instytutowi zbieranie informacji przez nawiązywanie licznych kontaktów – pracownicy CICIR zawierają tysiące znajomości na całym świecie, organizowane są wymiany akademickie z różnymi ośrodkami uniwersyteckimi. Jak opisuje w swojej książce R. Faligot: „Pekiński CICIR jest jednym z niewielu na świecie przykładów *think tanków*, który jawi się jako ośrodek w 100% naukowy, a w rzeczywistości jest w 100% zintegrowany z wywiadem [...] Przy konkretnych misjach czy badaniach CICIR bez wahania korzysta z usług naukowców lub członków tajnych służb partii, państwa czy armii”²⁸. Ponadto, przytacza on oświadczenie amerykańskiego wywiadu, iż Chiński Instytut Współczesnych Stosunków Międzynarodowych stanowi sekcję analityczną Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego²⁹. R. Faligot przedstawia także sposób działania Instytutu. Okazuje się, iż analitycy CICIR-u organizują w Chinach spotkania, na które zapraszają pracowników oraz przedstawicieli zagranicz-

---

²⁷ F. Gańczak, *Szpiedzy z Pekinu...*

²⁸ R. Faligot, *Tajne służby...*, s. 283.

²⁹ Tamże.

nych instytucji. Najważniejsze jest zbudowanie trwałej relacji skłaniającej przybywających do dalszej wymiany informacji. Cel ten wspomagany jest bardzo atrakcyjnymi środkami, takimi jak wysokie wynagrodzenia, możliwość wyjazdów, sfinansowanie publikacji książek i artykułów oraz nadanie zaszczytnego tytułu „przyjaciela Chin”³⁰.

Wywiad wojskowy

Sztab Generalny Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej koordynuje działania chińskich sił zbrojnych, natomiast samo rozpoznanie, wywiad i analiza danych wywiadowczych należą do Głównego Zarządu Wywiadowczego Sztabu Generalnego, znanego jako Er Bu. Wojsko również zajmuje się wywiadem przemysłowym, działa także w cyberprzestrzeni. W obszarze jego działalności leży zarówno kontrwywiad, jak i ochrona tajnych danych, którymi dysponuje chińska armia. Tutaj agenci zajmują się gromadzeniem danych naukowych i technologicznych w sprawach związanych z wojском³¹.

Podsumowując, należy dodać, iż w funkcjonowaniu chińskiego wywiadu istotną pozycję zajmują także Resort Przemysłu i Technologii Informacji oraz Chińska Rada Promocji Handlu Międzynarodowego. Działalność taką mogą jednak prowadzić, czy chociażby finansować, przedsiębiorstwa państwowe oraz liczne instytucje – badawcze lub współpracy międzynarodowej.

Metody działania chińskich służb specjalnych

Jest to zdecydowanie najbardziej interesujące zagadnienie w rozważaniach na temat funkcjonowania chińskiego wywiadu oraz kontrwywiadu. Chińskich szpiegów charakteryzuje spryt, skrupulatna organizacja pracy, cierpliwość oraz konsekwentność w działaniu, natomiast ambicje całych służb określa się mianem „mocarstwowych”. „Ryby głębokich wód” oraz „chytra sztuczka minoga” to jedyne w swoim rodzaju zjawiska, charaktery-

---

³⁰ Tamże, s. 284.

³¹ N. Eftimiades, *Chinese Intelligence Operations, Chapter Eight: Military Intelligence Department*, Annapolis, Md 1994.

styczne dla działalności chińskich służb specjalnych, na które składają się siatki agentów rozsianych po całej kuli ziemskiej i zdobywających informacje dla Państwa Środka. Ciekawym zagadnieniem jest również kwestia traktowania zdemaskowanych szpiegów obcego wywiadu – chińska tradycja nie nakazuje ich karać, lecz wabić nagrodą i przeciągnąć na swoją stronę³².

„Ryby głębinowe”

Pierwsze miejsce wśród stosowanych przez Chińczyków strategii z pewnością zajmują słynne „Ryby głębokich wód”, tudzież „Ryby głębinowe” (*chen fiju*), czyli „nielegalni pracownicy operacyjni wtopieni w społeczność Chińczyków zamorskich”³³. Są to tajni agenci chińscy zamieszkujący we wszystkich częściach świata, którzy zajmują się zbieraniem informacji – przechwytywaniem całych, istotnych wiadomości lub jedynie ich wycinków oraz z pozoru mało istotnych danych, które następnie łączą w całość i wykorzystują w stosownym momencie. Specyfika działalności wywiadu chińskiego polega na badaniu i pozyskiwaniu szerokiego spektrum informacji dotyczących wielu dziedzin życia, mnogości zagadnień oraz na zróżnicowaniu środowisk i grup społecznych podlegających rozpoznaniu operacyjnemu. Agenci działają często w ukryciu lub pod przykrywką działalności naukowej, biznesowej czy po prostu zawierania przyjaźni z cudzoziemcami³⁴. Często jest to operacja mocno rozciągnięta w czasie. W swoich rozważaniach R. Faligot sugeruje, iż teoretyczne uzasadnienie wyżej opisanych działań jest jak najbardziej zasadne, często następuje jednak przerost liczby pracowników nad jakością zbieranych przez nich informacji, których Chińczycy często nie potrafią wykorzystać w praktyce. Ponadto utrzymanie sieci agentów jest niezwykle kosztowne i pochłania nawet miliardy dolarów³⁵.

Kolejną istotną cechą przytaczaną przez badaczy chińskich służb, charakteryzującą ich działalność, można określić jako „dużo ludzi, mało informacji”³⁶. Dla Chińczyków bardziej istotne jest rozproszenie źródeł ich da-

---

³² R. Brzeski, *Historia i kultura...*

³³ S. Rodzik, *Chiński wywiad w służbie...*

³⁴ R. Faligot, *Tajne służby...*, s. 348 i nast.

³⁵ Tamże.

³⁶ P. Orłowski, *Chciałbym zostać chińskim...*

nych niż jakość tych zdobyczy. Jak wcześniej zostało wspomniane, wszelkiego rodzaju dane zbierają na podstawie strzępków wszelakich informacji, które następnie rekonstruują w przydatną dla siebie całość. Często jednak pojawia się problem, gdy wywiad nie potrafi właściwie zinterpretować całego ogromu wiadomości, które do niego napłynęły.

F. Gańczak w publikacji *Szpiedzy z Pekinu* przywołuje słowa Chen Ying, byłej żony pracownika chińskiej ambasady w Paryżu, która relacjonuje, iż pekińskie służby skrupulatnie lustrują stowarzyszenia chińskich studentów i naukowców za granicą, a następnie próbują wciągnąć ich członków w sieć chińskich agencji szpiegowskich. Zdaniem Chen Ying, zajmują się tym głównie wydziały edukacyjne ambasad³⁷.

„Chytra sztuczka minoga”

Minóg to gatunek pasożytniczego kręgowca, charakteryzujący się węzowatym kształtem oraz brakiem łusek. Żywi się on krwią innych ryb – po wybraniu swojej ofiary przywiera do niej, by następnie wysać jej krew³⁸. Nie bez przyczyny to właśnie minóg stał się symbolem działalności chińskich szpiegów, gdyż, podobnie jak te stworzenia, „wysysają” oni z wszelkich możliwych źródeł informacje na temat najróżniejszych dziedzin z całego świata.

Biorąc pod uwagę zagadnienia, które leżą w obszarze zainteresowania Chińczyków, oraz to, że pożądaną informację trzeba zlokalizować i zdobyć, należy podkreślić, iż większość operacji wykonywana jest przez naukowców, studentów, biznesmenów lub dziennikarzy. Jedną z metod ich pracy jest pozyskiwanie przyjaźni i sympatii zachodnich obywateli. Po nawiązaniu przyjacielskich kontaktów Chińczycy starają się dzięki nim uzyskać informacje, które mogliby następnie wykorzystać w swojej pracy. Nie chodzi tutaj jedynie o wiadomości poufne, ale o komentarze tendencji politycznych czy ekonomicznych, praktyki handlowe, metody negocjacji itd.³⁹ Jako priorytetowe są natomiast traktowane informacje o postępie naukowym i techno-

---

³⁷ F. Gańczak, *Szpiedzy z Pekinu...*

³⁸ A. Rudnicki, *Ryby wód polskich – atlas*, Warszawa, 1989, s. 104; *Słownik Wyrazów Obcych*, red. I. Kamińska-Szmaj, Warszawa 2001.

³⁹ R. Faligot, *Tajne służby...*, s. 355.

logicznym. Drugim celem takiej chińsko-zagranicznej przyjaźni jest tzw. *talent spotting*, czyli pozyskiwanie za pomocą jednego kontaktu kolejnych, bardziej wpływowych relacji. Nawiązywanie i zacieśnianie kontaktu to kwestia dłuższego czasu, zaś celem konkretnej relacji jest powstanie długu wdzięczności, który może być wykorzystany w przyszłości⁴⁰. R. Faligot przytacza w swojej książce także referat Daniela Schaeffera, który wymienia najważniejsze chińskie metody operacyjne, mające na celu zdobycie informacji, z jakich czerpie chińska gospodarka. Należą do nich: zdobywanie informacji ogólnodostępnych, wykorzystywanie relacji politycznych, współpraca międzynarodowa w dziedzinie gospodarki, zakupy bezpośrednie (Chiny kupują kilka egzemplarzy danego produktu, aby rozłożyć go na czynniki pierwsze, a następnie wytworzyć własny produkt końcowy), współpraca naukowa, współpraca studencka, „powroty z Zachodu” (naukowcy, którzy kształcą się za granicą, z poszerzoną wiedzą powrócą do Chin, a zdobytą wiedzę będą wykorzystywać na potrzeby chińskiej gospodarki), uderzenie w strunę patriotyczną – chodzi tutaj o rzeszę Chińczyków zamorskich, czy różnorodne strategie negocjacji⁴¹.

Społeczność akademicka na celowniku chińskich służb

Młodzi ludzie, dobrze wykształceni, znający języki obce oraz stojący u progu swojej kariery, bez wątpienia prezentują się atrakcyjnie na rynku pracy. Także dla chińskiego wywiadu mogą stanowić podporę zarówno w postaci późniejszych agentów, jak i osób przydatnych w przyszłości – działających w polityce, nauce czy gospodarce. Co więcej, studenci czy młodzi biznesmeni mogą także stać się informatorami chińskich agentów, którym będą, zwykle nawet w nieświadomy sposób, przekazywać pewne dane. Stąd też Chińczycy często zapraszają obcokrajowców na wszelkiego rodzaju wymiany, stypendia, badania naukowe, zachęcają do pisania raportów oraz analiz dla chińskich instytutów, które na pierwszy rzut oka nie mają nic wspólnego z tematyką działań chińskiego wywiadu. Jak podają statystyki, liczba studentów wykorzystywanych w takim właśnie celu przez instytucje

---

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ Tamże, s. 368 i nast.

oświatowe sięga 180 tysięcy⁴². Ponadto, do współpracy chętnie zapraszani są także biznesmeni oraz pracownicy firm, ich menedżerowie, aby uzyskać informację na temat funkcjonowania dużych przedsiębiorstw w danych krajach.

Igrzyska Olimpijskie

Mimo iż XXIX Igrzyska Olimpijskie rozgrywały się w Chinach w 2008 roku, pierwsze działania przygotowawcze podjęto już 7 lat wcześniej, w 2001 roku, a impulsem sprawczym były słynne ataki z 11 września. Ich hasłem przewodnim były słowa: „Jeden świat, jedno marzenie”⁴³. Był to bardzo ważny moment dla Chin, w ten sposób bowiem Państwo Środka włączało się, w symbolicznym sensie, w proces globalizacji – istotna była tutaj walka z terroryzmem i utworzenie nowych instytucji, które odegrały w realizacji tego celu kluczową rolę. W związku z poruszonym tematem warto także zastanowić się nad tym, jaką rolę odgrywały służby specjalne zarówno podczas przygotowań do Igrzysk, jak i w czasie ich trwania. Odpowiedź wydaje się oczywista – była to ochrona sportowców, publiczności, ludzi napływających do Chin w związku z tym światowym wydarzeniem, jednakże priorytetowym zadaniem chińskich służb wywiadowczych była ochrona reżimu Chińskiej Republiki Ludowej⁴⁴.

Co więcej, wiele utworzonych w tym czasie organów czy instytucji funkcjonowało nadal po zakończeniu Igrzysk, bądź działa po dziś dzień. Jako przykład można tutaj podać Chiński Komitet Olimpijski, Jednostkę Koordynacji Działań Antyterrorystycznych (instytucję tę utrzymano po zakończeniu Igrzysk), Centrum Dowodzenia Zabezpieczeniem Igrzysk Olimpijskich czy Centrum Wywiadowcze – specjalistyczną jednostkę służb specjalnych. Głównym zadaniem tych organów była inwigilacja osób, które przekroczyły chińską granicę w związku z uczestnictwem w Igrzyskach – nie tylko sportowców, lecz także kibiców, dziennikarzy czy opiekę medyczną. R. Faligot

---

⁴² D. Wasilewska, *Chiny szpiegują świat...*

⁴³ R. Faligot, *Tajne służby...*, s. 484.

⁴⁴ Tamże, s. 486.

wspomina również o niezwykle ważnym obowiązku, jakim było czuwanie nad bezpieczeństwem osób biegnących ze zniczem w trakcie sztafety⁴⁵.

Cyberwojna

Po ogromnym kryzysie, jaki dotknął Państwo Środka, Chińska Republika Ludowa wkracza na arenę międzynarodową i staje się krajem przodującym w prowadzeniu cyberprzestrzennych wojen. W roku 1987 został wysłany pierwszy internetowy sygnał z państwa chińskiego, natomiast w roku 1994 nastąpiło podłączenie Chin do wielkiej sieci⁴⁶. W roku 1995 Internet stał się w Chinach powszechnie dostępnym środkiem masowego przekazu, a rok wcześniej Ministerstwo Bezpieczeństwa Państwowego zyskało odpowiedzialność za jego nadzór. M. Dawidowski nadmienia także, iż zgodnie z prawem wykorzystanie Internetu nie może zagrażać bezpieczeństwu państwowemu, a jako przykład zachowania niebezpiecznego podaje umieszczenie w mediach informacji na temat Dalajlamy czy treści antyrządowych⁴⁷. Warto zwrócić uwagę na to, iż tego rodzaju liczne zakazy wchodzą w skład chińskiego prawa telekomunikacyjnego. Główny Urząd Prasy i Publikacji wraz z Ministerstwem Przemysłu Informatycznego kontroluje to, co jest publikowane w sieci. Liczbę chińskich użytkowników sieci należy liczyć w milionach, a Internet jest wykorzystywany w niemal każdej dziedzinie życia człowieka, nawet w najodleglejszych i najbiedniejszych zakątkach kraju⁴⁸.

Rozwój Internetu oznacza również powstanie ogromnego pola działania dla chińskich służb specjalnych, które nie od dziś uważane są za jedne z najmniejbezpiecznych, jeżeli chodzi o działalność w cyberprzestrzeni. Chińscy informatycy mają na swoim koncie sporą liczbę włamań do sieci rządów innych państw oraz zagranicznych koncernów. Przykłady działalności chińskiego wywiadu elektronicznego zostaną zaprezentowane w następnym akapicie. R Faligot w swojej pracy stwierdza, iż chińska wojna cyberne-

---

⁴⁵ Tamże, s. 497 i nast.

⁴⁶ M. Dawidowski, *Internet w ChRL – szanse, zagrożenia, perspektywy*, [w:] *Oblicza Chin...*, s. 336.

⁴⁷ Tamże.

⁴⁸ Tamże, 341.

tyczna polega na „włamywaniu się do systemów, *hackingu*, bombardowaniu spamem i wirusami zagranicznych stron czy baz danych”⁴⁹.

Ciekawym zjawiskiem, jeżeli chodzi o internetową działalność Chińczyków, są tzw. Blondynki z Hongkongu. Chodzi tutaj o grupę hakerów, mieszkających zarówno w Chińskiej Republice, jak i na zewnątrz kraju, którzy w obronie praw człowieka walczą z systemem komunistycznym. Jak dowodzi R. Faligot, wielu z nich kieruje się chęcią pomśzczenia śmierci swoich przodków, którzy zginęli podczas protestów na placu Tiananmen w 1989 roku⁵⁰.

Należy zaznaczyć, iż Chińska Republika Ludowa wciąż znajduje się na liście państw łamiących prawa człowieka, a w szczególności prawa wolności słowa⁵¹. Władze chińskie pilnie strzegą państwowych informacji, co doprowadziło do zrodzenia się pomysłu utworzenia wirtualnego Muru Chińskiego, który uniemożliwiłby zdobywanie tajnych wiadomości przez naukowców oraz cudzoziemców⁵².

Chińscy szpiedzy XXI wieku

Bezspornie chińscy agenci są bardzo aktywni na forum międzynarodowym, niekiedy niektóre ich działania ujawniono i czyniono tematem mediów. Jako przykład jednego ze współczesnych głośnych skandali z udziałem chińskich służb specjalnych należy podać przypadek Katherine Leung, którą swego czasu nazywano chińską Mata Hari. Ówczesną studentkę oskarżano o opóźnianie śledztwa FBI w sprawie finansowania przez Chińczyków komitetu na rzecz reelekcji Billa Clintona⁵³. Inna historia wyszła na jaw w marcu 2007 roku - Chi Mak, Amerykanin chińskiego pochodzenia, został skazany na 24,5 roku więzienia za kradzież technologii US Navy. Chi Mak pracował jako inżynier w amerykańskiej firmie zbrojeniowej Power Pentagon i przemycał do Chin informacje dotyczące głównie budowy okrętów niewidzialnych dla radarów, napędów do łodzi podwodnych oraz wahadłowców kosmicznych.

---

⁴⁹ R. Faligot, *Tajne służby...*, s. 470.

⁵⁰ Tamże, 474.

⁵¹ Raport Roczny Amnesty International (Chiny) z lat 2012, 2013 oraz 2014.

⁵² R. Faligot, *Tajne służby...*, s. 469–470.

⁵³ Tamże, s. 326.

Co ciekawe, jako kurierów wykorzystywał w swojej pracy brata oraz szwagierkę⁵⁴. Jak w praktyce wygląda działalność tzw. ryb głębinowych, widać również na przykładzie Dongfana Grega Chunga, amerykańskiego inżyniera chińskiego pochodzenia, który w 2010 roku został skazany za szpiegostwo przemysłowe oraz obronne⁵⁵. W tym samym roku wymierzono również karę więzienia pracownikowi filii koncernu Dow Chemical za kradzież i przekazanie Chinom tajemnic handlowych dotyczących środków owadobójczych. Należy również wspomnieć, iż amerykańskie i francuskie wielkie koncerny również padały ofiarą chińskich agentów. W 2012 roku sama firma Google została zaatakowana przez chińskich hakerów⁵⁶, zaś swego czasu amerykańska prokuratura oskarżyła także 47-letniego Yu Xiang Dong o kradzież tajnych dokumentów firmy Ford. Głośnym echem odbiła się również historia Huang Lili, francuskiej studentki, która weszła w nielegalne posiadanie istotnych informacji firmy Valeo, współpracującej m.in. z BMW i Renault oraz, co interesujące, działającej na chińskim rynku⁵⁷.

* * *

Reasumując, należy podkreślić, iż w ostatnich latach wizerunek chińskich służb specjalnych na arenie międzynarodowej intensywnie się zmienił. Dziś chiński wywiad zajmuje czołową pozycję wśród służb wywiadowczych na świecie, stąd niezbędne jest zrozumienie kształtowania się ich działalności i polityki. Proces poznania jest z kolei nieodzownie połączony ze zrozumieniem funkcjonowania całego aparatu państwowego Chińskiej Republiki Ludowej. Moim zdaniem należy wysnuć wniosek, iż działalność służb wywiadowczych jest powiązana nie tylko z systemem organów państwa, ale stanowi także istotne narzędzie polityki Komunistycznej Partii Chin. W działalności chińskich służb zauważa się również wciąż silne powiązanie z chińską kulturą i tradycją – chociażby specyficzne przywiązanie do tajemnicy czy werbowanie agentów na podstawie pochodzenia etnicznego.

---

⁵⁴ F. Gańczak, *Szpiedzy z Pekinu...*

⁵⁵ *United States v. Chung*, <http://tsi.brooklaw.edu/cases/united-states-v-chung> [dostęp 30.03.2015].

⁵⁶ S. Rodzik, *Chiński wywiad w służbie...*

⁵⁷ F. Gańczak, *Szpiedzy z Pekinu...*

Struktura organizacyjna i podział instytucji wywiadowczych na cywilne i wojskowe jest podobna do tych działających na Zachodzie. Natomiast sposób prowadzenia działań operacyjnych przez chiński wywiad jest w pewnych kwestiach odmienny – przykładowo Stany Zjednoczone Ameryki są skoncentrowane na walce z terroryzmem poza granicami USA, zaś Chiny skupione są na zapewnianiu bezpieczeństwa wewnątrz swojego państwa⁵⁸. W ostatnich latach obserwuje się również wzmożoną intensywność w prowadzeniu przez chiński wywiad działań operacyjnych w formie cyberszpiegostwa. Z powyższego artykułu wynika ponadto, iż chiński wywiad i kontrwywiad w swojej działalności operacyjnej bardziej skupia się na gromadzeniu informacji, szczególnie gospodarczych, niż na działaniach militarnych. Wydaje się również, że nie opiera się jedynie na działaniu w pełni profesjonalnie przeszkolonych szpiegów, lecz także osób pochodzenia chińskiego, wywodzących się z różnych klas społecznych, środowisk biznesowych i naukowych, które mogą być potencjalnym źródłem informacji. Kluczową zatem kwestią jest zgłębienie wiedzy na temat tego, jak są zbierane, procesowane, rozpowszechniane, wartościowane i aktualizowane raporty, zawierające określone dane.

---

⁵⁸ P. Mattis, *Beyond Spy vs. Spy. The Analytic Challenge of Understanding Chinese Intelligence Services*, „Studies in Intelligence” 2012, nr 3, s. 50.

Efekt 11 września. Przekształcenia służb specjalnych w USA

Uwagi ogólne

Pomimo iż za okres ekspansji terroryzmu przyjmuje się drugą połowę XX wieku, koncepcja zastraszania drogą bezpośredniej przemocy ma o wiele dłuższą historię. Za pierwsze udokumentowane działania terrorystyczne uznaje się akcje żydowskich *Sicarii*, skierowane przeciwko rzymskim wojskom okupacyjnym w 70 r. n.e.¹ Niepodważalne jest to, że pomimo rozwoju cywilizacji i związanej z tym ewolucji terroryzmu czy form działania o charakterze terrorystycznym, nieodzownie bulwersuje brutalność tego rodzaju zachowań. W miarę postępu technicznego zmianom ulegają cele ataków, przede wszystkim na rzecz kompleksów masowo obleganych, takich jak systemy komunikacji miejskiej, a w szczególności metro, centra handlowe czy dworce i lotniska. Zaskakującym jest, że do obiektów będących celami ataków terrorystycznych statki powietrzne dołączyły już w latach 30. ubiegłego wieku. Natomiast od 1968 roku, kiedy w nocy z 22 na 23 lipca trzech terrorystów z Ludowego Frontu Wyzwolenia Palestyny przejęło kontrolę nad samolotem izraelskiej linii lotniczej *El Al*, statki powietrzne linii lotniczych stały się jednym z najczęściej wybieranych obiektów ataku terrorystycznego². Z punktu widzenia zamachowców statek powietrzny jest idealnym środkiem do ataku. Stosunkowo łatwo przejąć nad nim kontrolę, co było wyraźnie istotne przed 11 września 2001 roku, gdy kontrole na lotniskach nie były wystarczająco rygorystyczne, a zakazy wnoszenia potencjal-

---

¹ *Popularna encyklopedia powszechna*, t.13, red. L. Czopek, Kraków 1996, s.76.

² A. Gleń, *Terroryzm lotniczy. Istota zjawiska, organizacja przeciwdziałania*, Warszawa 2014, s. 8.

nie niebezpiecznych przedmiotów na pokład samolotu dostatecznie dokładne i egzekwowane. Dodatkowo na pokładzie statku lotniczego zazwyczaj znajduje się duża liczba zakładników, a sami terroryści, pozostając poza zasięgiem służb bezpieczeństwa, mogą prowadzić negocjacje, w zasadzie stojąc na wygranej pozycji.

11 września 2001 roku zapisał się w świadomości mieszkańców całego globu w wyjątkowo brutalny sposób. Data ta wywarła ogromny wpływ na postrzeganie tzw. pierwszego świata w kontekście jego bezpieczeństwa i dobrobytu. Przyjęto się oznaczać ją jako koniec postzimnowojennego okresu spokoju i ładu. Pojawiły się nowe problemy, nowe napięcia, jak niedostatek pewnych dóbr i surowców, a świat przeszedł z podziału bipolarnego do wielobiegunowego³. Dla większości obywateli Stanów Zjednoczonych Ameryki hasło 9/11 czy też *nine eleven* nieodrodnie związane jest z wielką narodową tragedią. Istnieje powszechna tendencja do podziału w czasie na to, co miało miejsce przed i po serii zamachów. Ataki z 11 września z całą pewnością miały charakter wydarzenia o randze światowej, istotnie wpływając na sytuację na Bliskim Wschodzie, wzmacniając przy tym polityczne relacje USA z państwami Europy. Warto również dodać, iż tragedia miała wpływ na polepszenie stosunków Stanów Zjednoczonych z Rosją, gdyż prezydent Władimir Putin publicznie wyraził współczucie dla narodu amerykańskiego, określając wydarzenia te jako „straszną tragedię”. Pozostali przywódcy państw europejskich, w tym ówczesny prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Aleksander Kwaśniewski, również wyrazili głębokie ubolewanie, a zarazem potępiili czyny terrorystów. W Polsce ogłoszono żałobę narodową, obowiązującą od środy 12 września do piątku 14 września włącznie. Postawy głów państw świadczą o tym, że świat nie patrzył obojętnie na amerykańską tragedię, ale czy Stany Zjednoczone wyciągnęły z tej bolesnej lekcji wnioski?

---

³ „Zamachy 11 września efektem zaniedbań”, 11.09.2011, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/zamachy-11-wrzesnia-efektem-zaniedban,183956.html> [dostęp 31.03.2015].

11 września 2001 roku

Celem niniejszej pracy jest uwypuklenie zmian, jakie zaszły w strukturach amerykańskich służb specjalnych wskutek zamachów z 11 września. Analiza wskazanego wyżej zagadnienia nie jest możliwa bez uwzględnienia przebiegu procesu zmian, począwszy od roku 1947 aż do dnia feralnych wydarzeń. Zamiarem autorów jest nie tylko podkreślenie zaniedbań ze strony służb specjalnych, które pośrednio doprowadziły do tragedii, lecz również prezentacja zmian, jakie zaszły w amerykańskich strukturach po roku 2001. Należy nadmienić, iż niniejsza praca odniesie się jedynie do części z istniejących w Stanach Zjednoczonych służb specjalnych, mianowicie przede wszystkim do CIA (Centralnej Agencji Wywiadowczej – *Central Intelligence Agency*), FBI (Federalnego Biura Śledczego – *Federal Bureau of Investigation*) oraz DEA (agencji do spraw walki z narkotykami – *Drug Enforcement Administration*).

Dla ścisłości należy podkreślić, że 11 września 2001 roku na terenie Stanów Zjednoczonych doszło nie do jednego, lecz do czterech ataków terrorystycznych. Dwa z czterech samolotów, które zostały porwane przez 20 członków organizacji Al-Ka'ida, uderzyły w tzw. bliźniacze wieże World Trade Center (WTC), kolejny spadł na budynek Pentagonu, czyli siedzibę Departamentu Obrony Stanów Zjednoczonych. Ostatni, wskutek heroicznej walki podjętej przez pasażerów, nie doleciał do Waszyngtonu, gdzie najprawdopodobniej miał uderzyć w budynek Kongresu lub Białego Domu, lecz spadł na niezamieszkały obszar. W wyniku zamachów śmierć poniosły łącznie 2973 osoby, kolejne 6291 osób zostało ranne.

Ówczesny przywódca sannickiej organizacji terrorystycznej o nazwie Al-Ka'ida 29 października 2004 na kanale Al-Dżaziry, arabskiej telewizji satelitarnej, wziął na siebie odpowiedzialność za zamachy, a także zagroził ich powtórzeniem. Oświadczył, że ataki terrorystyczne na USA to przejaw walki o wolność⁴.

Od momentu ataku na World Trade Center nastąpiła intensyfikacja działań Stanów Zjednoczonych w walce z terroryzmem, zaś głównym nur-

---

⁴ *Bin Laden claims responsibility for 9/11*, 29.10.2004, <http://www.cbc.ca/news/world/bin-laden-claims-responsibility-for-9-11-1.513654> [dostęp 31.03.2015].

tem tej polityki stało się działanie o charakterze międzynarodowym na rzecz zwalczania działań terrorystycznych. Co gorsza atak dowiódł pozorności siły służb specjalnych uchodzących za najlepsze na świecie. Miało to niewątpliwy wpływ na zmianę polityki bezpieczeństwa w Stanach, a tym samym zapoczątkowało największe od roku 1947 reformy amerykańskich służb specjalnych. Większość regulacji prawnych została wyrażona w dokumencie znanym powszechnie pod nazwą USA PATRIOT ACT z 26 października 2001 roku⁵.

Amerykańskie służby specjalne i ich uprawnienia w okresie do 11 września 2001 roku

W okresie po zakończeniu II wojny światowej układ sił na arenie międzynarodowej uległ przeobrażeniu. Przeciwwagą dla mocarstwowych ambicji Stanów Zjednoczonych stało się nowe „supermocarstwo”, a mianowicie Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). Przedział czasowy od końca lat 40. do połowy lat 80. XX wieku (oficjalnie do roku 1991, czyli do czasu rozpadu ZSRR) przyjęło się określać jako okres tzw. zimnej wojny. Nazwa ta stanowi umowne określenie dla permanentnego stanu napięcia, rywalizacji ideologicznej, politycznej i militarnej w dużej mierze właśnie pomiędzy ZSRR a USA. Tym samym polityka bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych w swojej nowej doktrynie, tworzonej po II wojnie światowej, musiała uwzględniać ogromne zagrożenie, jakie stanowił ZSRR. Powyższe uwagi należy odnieść do przyjętego 26 lipca 1947 roku National Security Act. Dokument ten na wiele lat ustalił priorytety dla służb specjalnych, odnosząc je do zagrożeń wynikających ze specyfiki rozwoju społeczno-politycznego, naznaczonego trendami okresu zimnej wojny⁶. Odnotować należy, że wspomniany akt, oprócz ochrony przed ekspansją ZSRR, przewidywał również wsparcie operacji militarnych, które miały ściślej współpracować ze służbami specjalnymi. Co równie istotne, National Security Act przewidywał wsparcie dla działań niejawnych na obszarze zagranicznym,

---

⁵ M. Szymańska, *Eksplzja terroryzmu w USA a przekształcenia w amerykańskich służbach specjalnych po 11 września 2001 r.*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2014, nr 10, s. 186.

⁶ Tamże.

a także wsparcie dla głowy państwa, czyli prezydenta. Akt, na którym w dużej mierze aż do 2001 roku opierał się amerykański system przeciwdziałania terroryzmowi, zakładał rozdzielenie poszczególnych właściwości pomiędzy CIA, DCI (Dyrektor Centralnej Agencji Wywiadowczej – *Director of Central Intelligence*), FBI oraz służby wojskowe.

Jak wskazuje się w literaturze przedmiotu, amerykańskie służby specjalne, a w szczególności CIA, od momentu ustania zagrożenia ze strony ZSRR w drugiej połowie lat 80. ewidentnie nie były w stanie realizować podstawowych działań. 1 grudnia 1988 roku, miesiąc przed objęciem przez George'a Busha urzędu prezydenta, CIA wydała oficjalny raport, stanowczo stwierdzający, że „podstawowe elementy radzieckiej polityki obronnej i praktyka jak dotąd nie zmieniły się pod wpływem reform Gorbaczowa”⁷. Informacja ta była oczywistym absurdem, o czym świadczy przemówienie wygłoszone sześć dni później w siedzibie ONZ przez Michaiła Gorbaczowa, w którym zapowiedział on redukcję armii radzieckiej o pół miliona żołnierzy. Zdaniem Arnolda Donahue'a sytuacja w agencji CIA rozwijała się źle już w roku 1990. Kiedy tylko Biały Dom chciał „w terenie dziesięciu czy piętnastu pracowników operacyjnych więcej, żeby sprawdzić, co się dzieje”, w Somalii czy na Bałkanach – gdziekolwiek pojawiał się kryzys – CIA pytała: „Czy mamy ludzi gotowych do wyjazdu?”, odpowiedź zawsze brzmiała „absolutnie nie”⁸. Wobec powyższego dobitny staje się obraz amerykańskich służb specjalnych jako niezdolnych do nadzorowania sytuacji na obszarach zagranicznych. Sytuacją kuriozalną stało się to, że CIA za swojego wroga uznało szybciej reagującą od agencji telewizję, a konkretnie CNN. W związku z nasileniem się koneksji pomiędzy światem terroryzmu i narkotyków, oczywista stała się potrzeba integracji pomiędzy poszczególnymi agencjami. Rezultatem dążeń było rozpoczęcie współpracy DCI z DEA, która w 1981 roku została oficjalnie wyłączona ze środowiska służb specjalnych⁹. Zdaniem Mike'a McConnella proces ten rozpoczął się w roku 1993, co w pośredni sposób związane było z pierwszym atakiem terrorystycznym na World Trade

---

⁷ T. Winer, *Dziedzictwo popiołów. Historia CIA*, Poznań 2009, s. 480.

⁸ A. Donahue, *Perspectives on US Intelligence*, Cambridge 1998.

⁹ M. McConnell, *Overhauling Intelligence*, „Foreign Affairs” 2007, nr 4, s. 51–52.

Center. Za eksplozję furgonetki–bomby w podziemnym garażu wieźowca odpowiadała Al-Ka'ida¹⁰.

Już w latach 90. XX wieku Osama bin Laden był charakteryzowany przez CIA jako wróg USA nawołujący do przemocy wobec Stanów Zjednoczonych i osoba skłonna zorganizować realny atak wymierzony w interesy USA i pokierować nim¹¹. Dowodziły tego wydarzenia z roku 1996, gdy wskutek działań Al-Ka'idy w Arabii Saudyjskiej zginęło 19 amerykańskich żołnierzy. Nie bez znaczenia pozostał również rok 1998, kiedy dokonano ataków terrorystycznych na amerykańskie ambasady w Tanzanii i Kenii. Wydarzenia te stanowiły impuls do wysunięcia postulatów zmierzających do zwiększenia współpracy pomiędzy FBI a pozostałymi służbami specjalnymi.

11 września 2001 roku – wypadkowa błędów i nienależytej staranności

Przed 11 września 2001 roku walką z Al-Ka'idą w zdecydowanej mierze zajmowała się CIA. W trakcie dochodzenia prowadzonego po atakach na WTC zawodowy analityk CIA John L. Helgerson ustalił, że w roku 2000 Centrum Antyterrorystyczne CIA nie zareagowało na serię otrzymanych ostrzeżeń dotyczących dwóch agentów Al-Ka'idy, którzy wzięli później udział w zamachach 11 września¹². Co istotne, na spotkaniu zorganizowanym w Malezji depeze o działalności wspomnianych agentów–domniemyanych terrorystów widziało aż sześćdziesięciu pracowników CIA. Jednakże żadne z nazwisk nie zostało przekazane FBI, które mogło zlecić swoim agentom wytropienie noszących je osób. Nikt nie wykazał starań, by podzielić się informacjami z Departamentem Stanu, który z kolei mógł umieścić owe nazwiska na swojej liście osób podejrzanych o terroryzm¹³. Nie jest bowiem wykluczone, że aresztowanie jednego z agentów Al-Ka'idy mogłoby doprowadzić śledczych do pozostałych terrorystów, tym samym udaremniając atak.

---

¹⁰ Tamże.

¹¹ Por.: Y. Alexander, *Combating terrorism, Strategies of ten countries*, Michigan 2002, s. 31.

¹² J. Warrick, *Potrójny agent. Kret Al-Kaidy, który oszukał CIA*, Karków 2013, s. 44.

¹³ Tamże.

CIA na przełomie ostatnich tysiącleci była ogromnie zbiurokratyzowaną, zupełnie niewydolną organizacją, której reformy (nieskutecznie) podjęto się osiemnastu dyrektorów. W literaturze podkreśla się, że CIA wówczas zupełnie nie doceniała rangi źródła informacji, jakim stał się Internet. Z uwagi na fakt, iż „w terenie” znajdowało się wówczas zaledwie tysiąc agentów, agencja stała się zupełnie nieskutecznym, kosztownym tworem administracyjnym.

Co ciekawe, eksperci twierdzą, że zakończenie kadencji Billa Clintona zbiegło się w czasie z pojawieniem się licznych analiz alarmujących o tym, że Al-Ka'ida rośnie w siłę i stanowi poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych¹⁴. Ocenia się, że przygotowaniom do wrześniowego ataku sprzyjał okres reorganizacji administracji waszyngtońskiej, co spowodowało realny spadek jej efektywności, wynikający z chaosu powstałego podczas zmiany prezydentury (urząd prezydenta objął wówczas George W. Bush)¹⁵.

Przekształcenie służb specjalnych po atakach

Zgodnie z orędziem wygłoszonym przez George'a W. Busha kilka dni po zamachu, amerykańska polityka bezpieczeństwa oraz zakres przeciwdziałania terroryzmowi uległy daleko idącym zmianom. Priorytetem owych zmian był zupełny brak ustępstw wobec terrorystów. Zasada ta służyła całkowitemu wyeliminowaniu możliwości prowadzenia przez terrorystów negocjacji z władzami. Tym samym próba zamachu z góry miała zostać pozbawiona sensu. O wiele bardziej ofensywnym kierunkiem polityki miało być ściganie sprawców ataków terrorystycznych, także poza granicami Stanów Zjednoczonych. Nowa doktryna USA przewidywała całkowitą surowość wobec przejawów terroryzmu, a także zupełny brak akceptacji dla państw ościennych wspierających terroryzm. Podkreślić zarazem należy, że polityka ta została wcielona w życie przez CIA nieomal natychmiast. Gdy bliźniacze wieże w Nowym Jorku jeszcze się tliły, Agencja poprowadziła tak ogromną

---

¹⁴ M. Szymańska, *Eksplzja terroryzmu...*, s. 188.

¹⁵ L. K. Johnson, J. J. Wirtz, *Intelligence and national security. The secret word of spies. An anthology*, New York–London 2008, s. 414.

ofensywę, że tylko kilkuset żołnierzom i garstce wyższych przywódców udało się uciec, a tysiące zginęło albo skończyło w więzieniach¹⁶.

Najważniejszym dokumentem w kontekście przekształceń służb specjalnych jest wydany 26 października 2001 roku USA PATRIOT ACT. Dokument ten obejmował stosunkowo szeroki zakres dziedzin, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożenia działaniami terrorystycznymi. Wspomniany akt dotyczył m.in. wzmocnienia bezpieczeństwa wewnętrznego przeciwko terroryzmowi, wzmocnienia procedury nadzoru operacyjnego czy ochrony granic. W kontekście przekształceń służb specjalnych najbardziej istotnymi działaniami zagadnień podejmowanych przez USA PATRIOT ACT były: wzmocnienie wywiadu, wzmocnienie prawa kryminalnego przeciwko terroryzmowi, usuwanie przeszkód w dochodzeniach w sprawie terroryzmu oraz wzmocnienie wymiany informacji w celu ochrony infrastruktury krytycznej.

Przejawem podejmowanych prób wzmocnienia bezpieczeństwa wewnętrznego przeciwko terroryzmowi było uregulowanie działalności Narodowego Oddziału ds. Przestępstw Elektronicznych, a właściwie poszerzenie jego zadań w celu wykrywania i zapobiegania atakom terrorystycznym wymierzonym w system finansowy. Pisząc o działaniach w cyberprzestrzeni, należy wspomnieć o wyspecjalizowanej wyszukiwarce komputerowej, znajdującej się w centrali Agencji Bezpieczeństwa Narodowego. Ma kryptonim *Turbulence*, jej utrzymanie kosztuje pięćset milionów dolarów rocznie i nieustannie „połyka” terabajty danych z całego Internetu oraz przeszukuje je pod kątem możliwych zagrożeń dla bezpieczeństwa¹⁷. Dla ścisłości należy podkreślić, że *Turbulence* po zidentyfikowaniu zagrożenia jest w stanie przefiltrować zawartość wybranego komputera w dowolnym miejscu świata. Z całą stanowczością należy przyznać, że amerykańskie służby specjalne doceniły zawartość Internetu, jako cennego źródła informacji, sięjącego nie tylko propagandę, lecz mogącego także stanowić kanał kontaktowy terrorystów. Ponadto w świetle USA PATRIOT ACT nadzór nad osobami podejrzanymi o działalność terrorystyczną został rozszerzony o podsłuchy rozmów telefonicznych i kontrolę innych środków przekazu, w tym elektronicznego.

---

¹⁶ J. Warrick, *Potrójny agent...*, s. 141.

¹⁷ Tamże, s. 59.

Odmiernym, lecz równie istotnym zagadnieniem regulowanym we wspomnianym akcie jest także kwestia wzmocnienia wywiadu. Zgodnie z nowo przyjętą doktryną, zwalczanie terroryzmu przez służby specjalne opierać się miało na działaniach wywiadowczych, prowadzonych w celu rozpoznania ewentualnych zagrożeń już na etapie przygotowań poza granicami Stanów Zjednoczonych. W mediach szeroko komentowano metody wywiadowcze CIA, a właściwie środki perswazji stosowane w trakcie przesłuchań osób podejrzanych o terroryzm. Ujawnienie tzw. *torture memos*, czyli notatek o torturach, wyraźnie wzburzyło amerykańską opinię społeczną. Największe kontrowersje budziła metoda *waterboardingu*, polegająca na podtapianiu więźnia w trakcie przesłuchania, której zastosowanie potępił jeden z szefów CIA – Leon Panetta. Zarazem jednak CIA powszechnie uważane było za jedyną organizację, która posiada nie tylko odpowiednie zaplecze finansowe, ale przede wszystkim doskonałe uwarunkowania fizyczne, a także determinację połączoną z nabytym doświadczeniem, by skutecznie przeciwdziałać Al-Ka’idzie.

W tym miejscu odnotować należy, że metody brutalnych przesłuchań prowadzonych przez pracowników CIA, według przecieków z WikiLeaks również w tajnych więzieniach na terenie Polski, nie stanowią jedyne punktu spornego w doktrynie prowadzenia agresywnego przeciwdziałania terroryzmowi. *Targeted killing*, czyli polityka namierzania i zabijania, oparta jest na funkcjonującym w ramach CIA systemie małych samolotów bezzałogowych, zdolnych nie tylko do dyskretnego prowadzenia działań wywiadowczych, lecz również do przenoszenia i wystrzeliwania pocisków rakietowych. Na gruncie prawa zasadniczy spór dotyczący pojmowania tego typu praktyk jest następujący: czy należy je rozumieć jako pozasądową egzekucję czy jako jeden ze sposobów prowadzenia działań wojennych¹⁸. W pierwszym przypadku politykę namierzania i zabijania należałoby rozumieć (a zarazem uzasadniać) analogicznie do niezwykle rzadkich przypadków, kiedy na gruncie prawa wewnętrznego dopuszcza się zabicie kogoś bez procesu; w drugim – analogicznie do przypadków zabijania przeciwników

---

¹⁸ D. Kretzmer, *Targeted Killing of Suspected Terrorists: Extra-Judicial Execution or Legitimate Means of Defence?*, „European Journal of International Law” 2005, nr 171.

podczas walki, dopuszczalnych w prawie konfliktów zbrojnych¹⁹. Polityka namierzania i zabijania jest aktywnie stosowana przez USA od listopada 2002 roku, gdy rakieta wystrzeloną z samolotu bezzałogowego zabiło sześć osób w Jemenie. Najbardziej spektakularnym atakiem przeprowadzonym wspomnianą metodą pozostaje zabicie we wrześniu 2011 roku Anwara al-Awlakiego. Kolejnym elementem związanym ściśle z wojną przeciwko terroryzmowi jest polityka *targeted killing*. Pomimo iż jest ona następstwem obietnicy złożonej przez byłego prezydent USA George'a W. Busha 20 września 2001 roku w Kongresie, to za kadencji Baracka Obamy stała się jedną z głównych metod zwalczania terroryzmu. Zaledwie w czasie pierwszej kadencji dokonano więcej ataków za pomocą samolotów bezzałogowych niż w trakcie dwóch kadencji G. W. Busha.

Powołane zaledwie 10 dni po ataku na WTC Biuro ds. Bezpieczeństwa z siedzibą w Białym Domu okazało się nie spełniać powierzonych zadań. Od 1 marca 2003 roku. Biuro to zostało zastąpione przez Departament Bezpieczeństwa Krajowego (*Department of Homeland Security* – DHS) oraz Zintegrowane Centrum ds. Zagrożenia Terroryzmem (*Terrorist Threat Integration Center* – TTIC), współdziałające z *Foreign Terrorist Assets Tracking Center* (stanowiącym centrum śledcze ds. terroryzmu zagranicznego)²⁰.

Wskutek doświadczeń z 11 września w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi dokonano wzmocnienia zabezpieczeń w aspekcie transportu publicznego. Pomimo przewodniej roli CIA zwiększono zakres kompetencji w ramach działań kontrterrorystycznych innych służb specjalnych, przede wszystkich FBI i Departamentu Sprawiedliwości. W celu skoordynowania działań wszystkich służb specjalnych decyzją G. W. Busha w sierpniu 2004 roku powołano urząd Dyrektora Krajowego Wywiadu (DNI – *Director of National Intelligence*). Ponieważ *de facto* kompetencje dotychczasowego DCI zostały przejęte przez nowo powstały DNI, wspomniany urząd został zniesiony.

Pod koniec 2007 roku Kongres opracował plan reformy służb specjalnych, nastawiony na szeroko pojęte zwalczanie terroryzmu, tzw. *Intelligen-*

---

¹⁹ T. Żuradzki, *Polityka namierzania i zabijania: aspekty etyczne i prawne*, [w:] *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe wobec wyzwań współczesnego świata*, red. W. Kitler, M. Marszałek, Warszawa 2014, s. 510.

²⁰ M. Szymańska, *Eksplzja terroryzmu...*, s. 193.

ce Reform and Terrorism Prevention Act of 2004. Kolejnym punktem w modernizacji służb było utworzenie NTCN, czyli Narodowego Centrum Kontrterrorystycznego. Idea powołania Centrum zakładała wsparcie służb odpowiedzialnych za przeciwdziałanie terroryzmowi przez kadre pochodzącą ze wszystkich instytucji uczestniczących w koordynacji na tej płaszczyźnie²¹. Działo w oparciu o trójpijonową strukturę. Warto dodać, że utworzono również Narodowe Biuro Rozpoznania (*National Reconnaissance Office*) jako wsparcie działań sektora odpowiadającego za obronność kraju. Zmieniony w 2004 roku podział środowiska wywiadowczego miał dualistyczny charakter. W jego skład wchodziło DNI, podlegające pod organ wykonawczy ds. bezpieczeństwa narodowego i zależną od prezydenta Radę Bezpieczeństwa Narodowego (NSC)²². Warto wspomnieć, że aparat wywiadowczy funkcjonuje praktycznie w każdej jednostce sił zbrojnych oraz w innych instytucjach. Wyraźnie widać, że Stany Zjednoczone dołożyły i cały czas dokładają wszelkich starań, by kompleksowo i w każdej możliwej dziedzinie zapewnić maksymalny poziom bezpieczeństwa oraz minimalizować ryzyko jakiegokolwiek próby dokonania ataku terrorystycznego.

Uwagi końcowe

XXI wiek cechuje się narastającą dynamiką zmian zachodzących we wszelkich możliwych aspektach życia. Jako społeczeństwo cywilizowane wykazujemy ogromne zapotrzebowanie na poczucie bezpieczeństwa zapewnianego przez struktury państwowe. Bezpieczeństwo to dziedzina, która odnosi się do całej działalności człowieka i związana jest z odpowiedzialnością i obowiązkami, co pośrednio ma wpływ na rozwój regionu bądź też kraju. Jednakże głównie za sprawą terroryzmu narastające trudności w tym zakresie, określane mianem „plagi” naszych czasów, wymagają stosowania skutecznych metod i środków przy zachowaniu działań w zakresie ochrony dobra o wyższej wartości. Wobec zagrożeń współczesnego świata trzeba zagwarantować pełną koordynację wszystkich instytucji państwo-

---

²¹ Tamże, s. 196.

²² Tamże.

wych, tak by żaden organ nie był wyłączony z obiegu informacyjnego²³. Tym samym, obok wojska, policji, wywiadu, kontrwywiadu, służb celnych, skarbowych, ochrony granic czy rządu, pojawia się wiele nowych instytucji i służb odpowiedzialnych za zwalczanie korupcji, narkotyków, nielegalnej migracji czy terroryzmu²⁴.

Opisując przekształcenia w amerykańskich służbach specjalnych, nieodownie należy oznaczyć datę ataków na World Trade Center jako moment swoistego przełomu. Seria błędów i fatalnych niedopatrzeń, które umożliwiły dokonanie ataku, stanowiła naoczny dowód dezintegracji służb specjalnych, przede wszystkim CIA.

Nowa doktryna polityczna, przedstawiona przez G. W. Busha, została w zdecydowany sposób ukierunkowana na bezwzględną walkę z terroryzmem, również poza obszarem USA. Wzrosła rola wywiadu, prowadzonego przede wszystkim przez CIA. Dzięki zaś dostrzeżeniu bezpośrednich związków organizacji terrorystycznych z praniem brudnych pieniędzy, a także produkcją i handlem narkotykami, działania takich służb, jak m.in. CIA, FBI czy DEA zostały zacieśnione. Oprócz wewnętrznych restrukturyzacji, postawiono więc nacisk na współpracę służb i wymianę informacji, mając na względzie fatalne w skutkach niedopatrzenia sprzed 11 września 2001 roku. Mimo iż z roku na rok ekspansja terroryzmu wzrasta, należy odnotować, że zwiększa się liczba skutecznych rozwiązań mających temu przeciwdziałać, a w konsekwencji doprowadzić do całkowitego opanowania globalnego problemu.

---

²³ A. Rogala-Lewicki, *Służby specjalne a organy władzy państwowej. Relacje instytucjonalne*, FSAP 2011, s. 2.

²⁴ S. Zalewski, *Funkcja informacyjna służb specjalnych w systemie bezpieczeństwa RP*, Warszawa 2005, s. 73.